

รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์

โครงการ “เสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อการสื่อสารความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากร ระบบนิเวศ
ระบบเศรษฐกิจ บ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา”

คณะวิจัย

1. นายรุ่งเรือง	ระหมันยะ
2. นางสาววรรณนิศา	จันทร์หอม
3. นางวรรณา	ระหมันยะ
4. นางไชนับ	ยะหมันยะ
5. นางรอกีบ๊ะ	เหลาะเหล็ม
6. นางฉ่าเราะห์	หวันตุหมิต

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
สรุปผู้บริหาร	ก
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	6
บทที่ 3 กระบวนการศึกษา	14
บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน	16
บทที่ 5 สรุปผลการดำเนินงาน	29
ภาคผนวก 1	33
ภาคผนวก 2	57

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่าสนใจให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่เกี่ยวข้อง” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะที่เดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่ทีมวิจัยเป็นอย่างมาก ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับปรุงแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาใน รูปแบบที่ทีมวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้ทีมวิจัยมีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทคัดย่อ

แนวทางการเสริมสร้างคนในชุมชน และคนรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาการสื่อสารสาธารณะในเรื่องฐานทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพชุมชน และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ได้มีการศึกษาข้อมูลโดยใช้วิธีการ จัดทำฐานข้อมูลเพื่อการสื่อสารสาธารณะ ทบทวนและประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับ ระบบฐานข้อมูลทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ออกแบบกระบวนการจัดทำข้อมูลเพิ่มเติม ประชุมสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการสื่อสารสาธารณะ การจัดทำค่ายเยาวชนเสริมสร้างศักยภาพเยาวชนเพื่อการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชนและภายนอกชุมชน ผ่านการสื่อสารของกลุ่ม อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาทักษะการสื่อสารสาธารณะ ทดลองการสื่อสารสาธารณะ ถอดบทเรียนปฏิบัติการชุมชนเพื่อการสื่อสารสาธารณะ

สรุปการศึกษา ที่ผ่านมามีการเก็บข้อมูลด้านอาชีพของชุมชนพันธุ์ไม้หายาก ประวัติศาสตร์การท่องเที่ยวเพื่อฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและชายหาดของคนสวนกง มีการจัดค่ายเรียนรู้ให้กับเยาวชนเพื่อให้รู้จักกับพื้นที่สวนกง วิถีชีวิตของชาวประมง ภูมิปัญญาด้านต่างๆและแนวทางในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูและปกป้องชุมชนต่อไป และมีการเสริมสร้างทักษะและพัฒนาแนวทางการสื่อสารสาธารณะเกี่ยวกับระบบทรัพยากร ระบบนิเวศระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพของพื้นที่ และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา เพื่อสร้างความตระหนักร่วมให้เกิดความรัก และหวงแหนถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง ผ่านพื้นที่เรียนรู้ที่สร้างสรรค์และอยู่บนฐานของความเป็นจริงจากฐานทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์

มีการสื่อสารโดยการนำเสนอให้ทีมเครือข่ายนักวิจัยได้รับทราบถึงวิถีชีวิต วิถีฤดูในพื้นที่ การต่อสู้ยืนหยัด สร้างแรงบันดาลใจให้กับเครือข่ายนักวิจัยและมีกลุ่มการขับเคลื่อนในพื้นที่ กลุ่มฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่ง บ้านสวนกง สมาคมรักษ์ทะเลจะนะ ทีมแม่บ้านเต่าไข่ กลุ่มเด็กกรีกหาดสวนกง กลุ่มปูลมและวิชาที่มีการเปิดการเรียนรู้อยู่ โดยทางชุมชนเป็นคนถ่ายทอด มี 4 วิชา ได้แก่ วิชาดูหล้า วิชาปลาเค็มผิงทราย วิชาชุดบ่อน้ำจืดบนชายหาด ภูมิปัญญาการแปรรูปปลาเส้น การผลิตโซลาร์เซลล์การดำเนินการในช่วงที่ผ่านมา ได้มีการทดลองสอนไปแล้ว โดย Home School ได้เข้าร่วมมาแล้วประมาณ 70 คนซึ่งผู้เข้าร่วมมาจากหลากหลายพื้นที่ทั้งใน และต่างประเทศ ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ นักเรียนและผู้เข้าร่วมที่เข้าร่วมโครงการได้ความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม และสามารถนำความรู้ที่ได้ ไปถ่ายทอดต่อ และบางกลุ่มสนใจมาเรียนรู้ซ้ำ เพื่อเพิ่มเติมความรู้ในส่วนที่ตนเองต้องการ

บทที่ 1

บทนำ

หลักการและเหตุผล

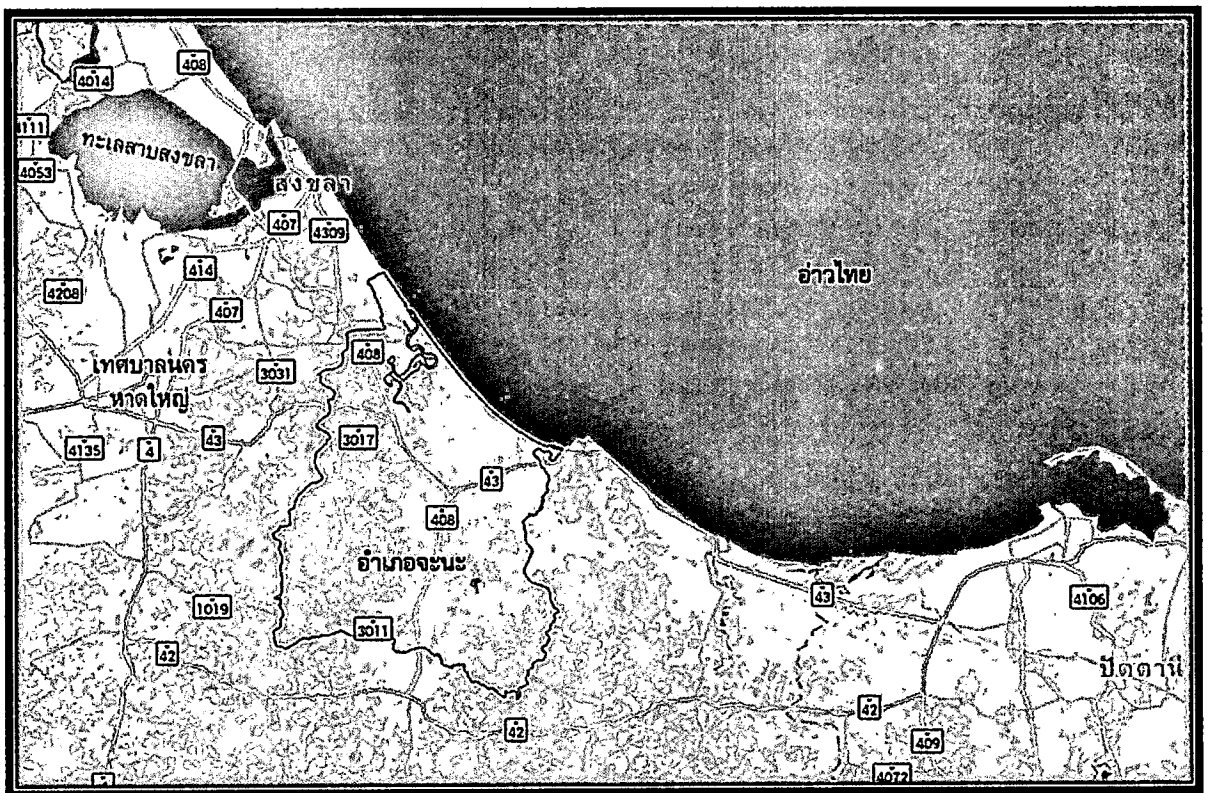
อำเภอจะนะ เป็นอำเภอเล็กๆ ของจังหวัดสงขลา ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร ได้แก่ การทำสวนยางพารา ซึ่งเป็นรายได้หลัก มีนาข้าว มีพันธุ์ข้าวพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของอำเภอจะนะ นอกจากนั้นยังมีการประกอบอาชีพประมง โดยส่วนใหญ่จะเป็นการประมงแบบพื้นบ้านที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก สามารถสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจแก่คนในชุมชนตลอดชายฝั่งทะเลในพื้นที่ 3 ตำบล ได้ปีละหลายร้อยล้านบาท โดยสัตว์น้ำที่จับได้นอกจากจะสามารถเลี้ยงคนได้ทั้งจังหวัดสงขลาแล้ว บางส่วนยังมีการส่งออกไปยังต่างจังหวัด และต่างประเทศอีกด้วย ซึ่งใช้วิธีการทำประมงแบบดูแล รักษา และปกป้องเพื่อการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ยังมี นักเขาเขาเสียง ที่สามารถสร้างรายได้เศรษฐกิจเชิงวัฒนธรรมให้กับพื้นที่ด้วย โดยพื้นที่นี้ได้รับการขนานนามว่าเป็น “เมืองหลวงแห่งนักเขาเขาเสียงของอาเซียน” ไม่มีประเทศใดที่ก้าวข้ามจะนะไปได้ สามารถสร้างรายได้ปีละนับพันล้านบาท

ปัจจุบันมีการดำเนินโครงการพัฒนาของรัฐทั้งที่ได้ดำเนินการไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรของชุมชน เช่น โครงการโรงแยกก๊าซไทย-มาเลเซีย โครงการโรงไฟฟ้าจะนะ และโครงการโรงไฟฟ้าชีวมวล เป็นต้น และโครงการที่กำลังจะดำเนินการและมีแนวโน้มจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ ฐานทรัพยากร และวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนอย่างรุนแรง เช่น โครงการทำเรื่อน้ำลึกสงขลา แห่งที่ 2 ที่อยู่ระหว่างการศึกษาก่อสร้าง โดยโครงการเหล่านี้ คือ องค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้สงขลาเปลี่ยนเป็นเมืองอุตสาหกรรมอย่างเต็มรูปแบบ ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับฐานทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน

ที่ผ่านมาชุมชนสวนกงได้มีการจัดทำฐานข้อมูลของชุมชนพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 ซึ่งมีความจำเป็นที่ต้องปรับ และพัฒนาการจัดทำข้อมูลให้เป็นข้อมูลปัจจุบัน และมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ขาดไม่ได้คือการสื่อสารสาธารณะโดยคนในชุมชน ที่ทำให้คนภายนอกได้รับรู้ถึงฐานทรัพยากรที่สำคัญที่ทำให้คนในพื้นที่อยู่ดีกินดีมาหลายชั่วอายุคน รวมทั้งการเสนอทางเลือกการพัฒนาที่ชุมชนต้องการได้ ควบคู่ไปกับการพัฒนาเด็ก เยาวชน และคนในชุมชนให้เห็นคุณค่าของทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนของตนเอง เนื่องจากในปัจจุบันมีเด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยที่เมื่อเติบโตขึ้นก็จะเดินทางไปเรียนในเมืองหรือต่างจังหวัด ทำให้ขาดการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของชุมชนตนเองจนหลงลืมความเป็นวิถีวัฒนธรรม ประเพณี คุณค่าอันดีงาม และฐานทรัพยากรนี้ไป

คณะทำงานฯ จึงได้เล็งเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างคนในชุมชน และคนรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาการสื่อสารสาธารณะในเรื่อง ฐานทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพชุมชน และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาศักยภาพ และสามารถแสดงออกได้อย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีจิตสำนึกและเห็นคุณค่าในการดูแลรักษาฐานทรัพยากรของชุมชน และสามารถสื่อสารเรื่องราวของชุมชนได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง

พื้นที่เป้าหมายในการวิจัย: โครงการพัฒนาการสื่อสารเพื่อชุมชนจะนะ

ภาพที่ 1 พื้นที่ดำเนินโครงการตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

โจทย์วิจัย

แนวทางการเสริมสร้างคนในชุมชน และคนรุ่นใหม่เพื่อพัฒนาการสื่อสารสาธารณะในเรื่อง ฐานทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพชุมชน และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ อำเภอจะนะจังหวัดสงขลาเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อสร้างการเรียนรู้ให้แก่คนในชุมชนและคนรุ่นใหม่ ผ่านการศึกษาและเก็บข้อมูลทรัพยากรชุมชน ระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ ของชุมชนบ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา
2. เพื่อเสริมสร้างทักษะ และพัฒนาแนวทางการสื่อสารสาธารณะเกี่ยวกับระบบทรัพยากร ระบบนิเวศระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพของพื้นที่ และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับบริบทพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
3. เพื่อสร้างความตระหนักร่วม ความรัก และห่วงแหนถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเอง ผ่านพื้นที่เรียนรู้ที่สร้างสรรค์และอยู่บนฐานของความเป็นจริงจากฐานทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์

ประเด็นการศึกษา

1. ระบบนิเวศ ฐานข้อมูลทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพชุมชน ในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
2. แนวทางการพัฒนารูปแบบการสื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับความสำคัญของระบบนิเวศ ฐานทรัพยากรระบบเศรษฐกิจชุมชน ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
3. แนวทางการเสริมสร้างการเรียนรู้และการสื่อสารสาธารณะให้แก่เด็กและเยาวชน เกี่ยวกับฐานข้อมูลระบบนิเวศ ฐานทรัพยากรและระบบเศรษฐกิจ ในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

ขั้นตอนการศึกษา

1. ประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย ทบทวนกระบวนการทำงาน วางแผนการทำงานวิจัย
2. ค่ายเยาวชนเสริมสร้างศักยภาพเยาวชน
3. จัดทำฐานข้อมูลเพื่อการสื่อสารสาธารณะ
 - ทบทวนและประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับระบบฐานข้อมูลทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
 - ออกแบบกระบวนการจัดทำข้อมูลเพิ่มเติม
 - รวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ และ ศักยภาพพื้นที่เพิ่มเติม
 - ประชุมสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการสื่อสารสาธารณะ
4. อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาทักษะการสื่อสารสาธารณะ

5. ทดลองการสื่อสารสาธารณะ
6. ถอดบทเรียนปฏิบัติการชุมชนเพื่อการสื่อสารสาธารณะ
7. สรุปผลการวิจัยและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงวิจัย

1. มีฐานข้อมูลทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพชุมชนในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
2. เกิดแนวทางในการสื่อสารสาธารณะเกี่ยวกับความสำคัญของระบบนิเวศ ฐานทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจชุมชน ศักยภาพและแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสม สอดคล้องกับพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา
3. เยาวชน คนรุ่นใหม่ในพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา มีความรู้เกี่ยวกับศักยภาพด้านต่างๆ ของชุมชนตนเอง และสื่อสารข้อมูลต่างๆ ให้สาธารณะได้รับรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงพัฒนา

1. คนในชุมชนสามารถสื่อสารเรื่องราวของชุมชนตนเองได้ ผ่านการเป็นวิทยากรชุมชน และการสื่อสารผ่านสื่อออนไลน์
2. การสื่อสารสาธารณะที่เกิดขึ้นสามารถสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของฐานทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพ และแนวทางการพัฒนาที่สอดคล้องกับพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา ให้แก่คนภายในระดับพื้นที่ ระดับจังหวัดสงขลา และในระดับประเทศ

งบประมาณรวม 120,040 บาท

ทีมนักวิจัยโครงการ

1. นายรุ่งเรือง	ระหมันยะ	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นางสาววรรณิศา	จันทร์หอม	
3. นางวรรณภา	ระหมันยะ	

4. นางไซหับ	ยะหมันยะ
5. นางรอกีปะ	เหลาะเหล้ม
6. นางฉ่าเราะห์	หวันคุมิด

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

โครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อการสื่อสารความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจบ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ได้มีการทบทวนรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อการศึกษางานวิจัยดังต่อไปนี้

2.1 บริบทพื้นที่ชุมชนสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

2.1.1 สภาพพื้นที่ระบบนิเวศ

2.1.2 ศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ

2.1.3 ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ

2.1.4 ศักยภาพด้านวัฒนธรรม

2.2 การสื่อสารเพื่อการพัฒนา

2.1 บริบทพื้นที่ชุมชนสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

2.1.1 สภาพพื้นที่ระบบนิเวศ

อำเภोजะนะมีเนื้อที่ประมาณ 314,263 ไร่ มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาล้อมรอบทางด้านทิศตะวันตกและทิศใต้ และมีพื้นที่ราบลุ่มรับน้ำมาจากเทือกเขาน้ำค้าง โดยมีสายน้ำที่ไหลผ่านจากต้นน้ำที่อยู่ในพื้นที่อำเภอนาทวีผ่านมาอำเภोजะนะได้แก่ คลองนาทวี-จะนะ มีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือ ติดต่อกับอำเภอมืองสงขลาและอำเภอไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับอำเภอไทยและอำเภอเทพา ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอนาทวี และอำเภอสะเดา ทิศตะวันตกติดต่อกับอำเภอหาดใหญ่ และอำเภอนาหม่อม มีการแบ่งเขตการปกครอง 14 ตำบล อาชีพของคนในอำเภोजะนะส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับฐานทรัพยากรโดยแบ่งออกเป็นพื้นที่ป่าเขา ชาวบ้านจะมีอาชีพทำสวนยางพารา เช่น ตำบลท่าหม่อไทร ตำบลแค ตำบลนาหว้า ตำบลสะพานไม้แก่น พื้นที่ราบลุ่มและราบลุ่มริมสายน้ำชาวบ้านมีอาชีพทำนา เช่น ตำบลบ้านนา ตำบลน้ำขาว ตำบลนาหว้า ตำบลป่าชิง และพื้นที่เมือง ชาวบ้านจะประกอบอาชีพธุรกิจและพาณิชยกรรมค้าขาย เช่น ตำบลบ้านนาและพื้นที่ชายฝั่งทะเลมีอาชีพประมง เช่น ตำบลนาทับ ตำบลตลิ่งชัน และตำบล

สะกอม ดังนั้นจะเห็นได้ว่าอาชีพของคนในพื้นที่ส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนฐานทรัพยากร รองลงมาเป็นอาชีพค้าขายและอาชีพรับจ้างทั่วไป

2.1.2 ศักยภาพด้านทรัพยากรธรรมชาติ

นายदनรอนี ระหมันยะ ชาวบ้านสวนกง แกนนำกลุ่มอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งสะท้อนความรู้สึกของ “คนพื้นที่” ให้ฟังว่า เป็นเวลานับร้อยปีที่ชาวบ้านสวนกงซึ่งเป็นหมู่บ้านมุสลิมอาศัยและทำมาหากินอยู่ที่นี้ ไม่เคยเดือดร้อนและยังอยากอยู่ในวิถีชีวิตดั้งเดิม ไม่ต้องการการพัฒนาที่มาทำลายทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ “เราอยากอยู่กันเหมือนเดิม ทำมาหากินแบบพอเพียง เลี้ยงดูครอบครัวได้โดยไม่ต้องพึ่งพาเงินกู้หรือธนาคารเหมือนคนในเมืองที่มีบ้านหลังใหญ่แต่ไม่มีความสุข คนที่นี่ไม่ต้องการการพัฒนา เพราะการพัฒนาคือการเปลี่ยนแปลง มีเวทีอะไรชาวบ้านก็ไม่อยากฟัง เพราะเขาใช้แผนซ้อนแผนให้ชาวบ้านไปลงทะเบียนเข้าประชุม แต่เหมามาชาวบ้านให้ความยินยอมและเห็นด้วยที่จะให้สร้างท่าเรือความจริงไม่ใช่ พวกเราแค่เข้าไปฟังการประชุม การสัมมนาระดมความเห็นเมื่อปีที่แล้วก็ยังหาข้อสรุปไม่ได้ มีคำถามว่าคิดจะพัฒนาแต่คิดถึงชาวบ้านแค่ไหน ทางบริษัทที่ปรึกษาก็ตอบไม่ได้ แล้วเขาก็ปิดประชุม ไม่ต้องมาพูดเรื่องค่าชดเชยกับเรา เพราะเราไม่เอา เราต้องการวิถีชุมชนแบบนี้ ทำได้หลากหลายอาชีพ ได้เงินทุกวัน ขายกุ้งหอย ปู ปลาในตลาด เรื่องว่างงานไม่เคยมี ทุกคนขยันทำมาหากิน”

दनรอนี บอกว่า ชายหาดที่สวนกงเป็นชายหาดผืนสุดท้ายของ อ.จะนะ และแตกต่างจากชายหาดอื่นที่ตลิ่งจะสูง เรือเล็กไม่สามารถเข้ามาจอดได้ ที่นี่ยังจอดเรือได้ถึงฝั่ง บรรพบุรุษของเรามาตั้งรกรากอยู่ที่นี้เป็นร้อยปี สามสี่ชั่วอายุคนแล้ว

“ปู่ย่าของเราเลือกทำเลที่นี่เพราะความอุดมสมบูรณ์ทั้งการทำมาหากินและที่อยู่อาศัย เราไม่เคยเดือดร้อน มีกินมีใช้กันตลอดปีและตลอดมา กุโบร์ (สุสานฝังศพ) ตั้งอยู่กลางหมู่บ้าน บรรพบุรุษนอนดูเราอยู่ หากโครงการนี้เกิดขึ้นจริงๆ ชาวบ้านสวนกงและบ้านนาเสมียนต้องอพยพอย่างแน่นอน ทั้งที่อาศัยอยู่กันมาเป็นร้อยปี ถามว่าจะให้ชาวบ้านย้ายไปอยู่ที่ไหน เพราะนอกจากทำเทียบเรือแล้ว น้ำลึกแล้ว นายกรัฐมนตรีพูดชัดว่าต้องมีอุตสาหกรรมปิโตรเคมีและอุตสาหกรรมต่อเนื่องด้วย ไม่อย่างนั้นก็ไม่คุ้มกับการลงทุนก่อสร้าง”

“เราชาวสวนกงและพี่น้องหมู่บ้านต่าง ๆ ใน อ.จะนะ ไม่ต้องการนิคมอุตสาหกรรมและไม่อยากเจอปัญหามลพิษแบบมาบตาพุด โดยเฉพาะที่มีสารเคมีรั่วไหลที่ทำเรือแหลมฉบัง เป็นตัวอย่างผลกระทบทางมลพิษและความไม่ปลอดภัยของท่าเรือที่เห็นอย่างชัดเจน เราไม่ต้องการให้เหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นที่สงขลาบ้านเรา กับลูกหลานของเรา”

อีกประเด็นหนึ่งที่ชาวสวนงูรู้สึกไม่ดี ก็คือความไม่จริงใจของภาครัฐ “เรื่องนี้เห็นชัด เพราะตลอดมาตั้งแต่มีโครงการ แทบจะไม่มีการลงพื้นที่ชี้แจงข้อมูลให้ชาวบ้านในชุมชนได้รู้และร่วมตัดสินใจเลย จู่ๆ ชาวบ้านก็มารู้ว่าจะมีทำเขียบเรื่อน้ำล็กขนาดใหญ่เพื่อเชื่อมกับทำเขียบเรื่อน้ำล็กฝ่งสตูล มีโครงการต่อเนื่องทั้งรถไฟรางคู่ ถนน โครงการขายท่อ้ำมันและคลังน้ำมันขนาดใหญ่ โครงการเหล่านี้จะ พลิกวิถีชีวิตของคนสงขลาทั้งหมดให้เปลี่ยนแปลง” ดนรอนี กล่าว พร้อมตั้งคำถาม “หากโครงการเสร็จ แล้ว คนจะนะจะไปอยู่ที่ไหน ขายหาดที่เต่าเคยขึ้นมาวางไข่ก็จะมี ที่สำคัญแม้แต่เอกสารการศึกษา โครงการก็ยังบิดเบือน เพราะอ้างว่าบริเวณบ้านสวนงูไม่มีสัตว์น้ำหายากประเภทปลาโลมา แต่ข้อเท็จจริง คือบริเวณนี้มีปลาโลมาเข้ามาอยู่เสมอ ชาวบ้านโดยเฉพาะชาวประมงพบเห็นอยู่บ่อยๆ ทำให้เห็นว่าทีม ศึกษาโครงการยังรายงานข้อมูลที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงเพื่อให้สังคมข้างนอกเห็นว่าที่ ต.นาทับไม่มี ทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ จึงนำมาสู่การเลือกพื้นที่บริเวณนี้ในการก่อสร้างโครงการ ขอย้ำอีกครั้งว่า ชาวบ้านไม่ต้องการ อยากเรียกร้องให้นายกรัฐมนตรีฟังความคิดเห็นของพี่น้องประชาชนจริงๆ ไม่ใช่มี คำตอบอยู่ในใจแล้ว แต่ยังมาพูดเอาใจ”

2.1.3 ศักยภาพด้านเศรษฐกิจ

อาชีพการประมงก็เป็นอาชีพที่สำคัญและสร้างรายได้ให้กับจังหวัดสงขลา เป็นอย่างมาก ทั้งนี้การประมงในจังหวัดสงขลาสามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท คือ การประมงในทะเลสาบสงขลา ชาวประมงส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ดั้งเดิม และทำการประมงในทะเลสาบสงขลามาตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ มี ทั้งที่ทำการประมง เป็นอาชีพหลัก อย่างเดียว หรือทำการประมงเป็นอาชีพหลักและมีอาชีพรองร่วมด้วย โดยอาชีพรอง ที่พบทั่วไปคือ การรับจ้าง และประเภทที่ทำอาชีพประมงร่วมกับอาชีพอื่นโดยทำไปด้วยกัน และมีรายได้จากทั้ง 2 ทาง ใกล้เคียงกัน เช่น ทำการประมงคู่กับค้าขาย ทำประมงคู่กับรับจ้าง ทำประมงคู่ กับทำสวน หรือทำ ประมงคู่กับหัตถกรรม เป็นต้น สำหรับเครื่องมือจับสัตว์น้ำที่สำคัญที่พบมากใน ทะเลสาบสงขลา เป็นเครื่องมือประจำที่ประเภทโพงพางและไซนั่ง การประมงทะเล จังหวัดสงขลาเป็น จังหวัดที่มีทำเขียบเรื่อที่มีขนาดใหญ่ทำ ให้เรือประมงจำนวนมากหมุนเวียนเข้ามาเทียบท่าเพื่อขนถ่าย สินค้า มีชนิดสัตว์น้ำที่สำคัญคือ ปลาทุ ปลาเลย กุ้ง กั้ง หมึก ปู ปลาหลังเขียว และปลาเป็ด โดยในปีพ.ศ. 2554 จังหวัดสงขลา มีผลผลิตจาก การประมงทะเล ปริมาณ 88,047.77 ตัน คิดเป็นมูลค่า 2,022.56 ล้านบาท ลดลงจาก ปีพ.ศ. 2553 จำนวน 21,843.95 ตัน เนื่องจากเรือประมงที่เข้าเทียบท่ามีจำนวนลด

น้อยลง และมีเรือส่วนหนึ่งหยุดท่า การประมงด้วย ผลพลอยได้จากการประมงทะเลก่อให้เกิดธุรกิจต่อเนื่องเกี่ยวกับการประมงทะเล ที่สำคัญ ประกอบด้วย โรงน้ำแข็ง 23 โรง โรงงานผลิตภัณฑ์สัตว์น้ำแช่เยือกแข็ง 24 โรง โรงงาน ปลากระป๋อง 6 โรง และโรงงานปลาป่น 14 โรง

2.1.4 ศักยภาพด้านวัฒนธรรม

จังหวัดสงขลามีธรรมชาติที่สวยงาม มีแหล่งศิลปวัฒนธรรมของภาคใต้ กระจายอยู่ทั่วไปหลายแห่ง แหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติที่เป็นที่รู้จักและได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายของนักท่องเที่ยว ได้แก่ หาดสมิหลา และแหลมสนอ่อน เป็นต้น ส่วนแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นเป็นลักษณะการท่องเที่ยวที่อาศัยกิจกรรมเกี่ยวกับพิธีกรรมเช่น การถือศีลกินเจ นอกจากนี้ยังมีงานเทศกาลหรือประเพณีประจำปีที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป ได้แก่ เทศกาลปี ใหม่ ประเพณีสงกรานต์ประเพณีชักพระ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีแหล่งท่องเที่ยวเพื่อความบันเทิง มีรูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อซื้อสินค้า รับประทานอาหาร สถานบริการและสถานเริงรมย์ ซึ่งมีศูนย์กลางการท่องเที่ยวประเภทนี้อยู่ที่อำเภอหาดใหญ่และอำเภอสะเดา นักท่องเที่ยวโดยทั่วไปมีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งได้แก่มาเลเซีย และสิงคโปร์จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2553 มีพบว่ามียานวนนักท่องเที่ยว ทั้งคนไทยและต่างชาติเดินทางมาท่องเที่ยวในจังหวัดสงขลา รวมจำนวน 2,946,470 คน มีรายได้ จากการท่องเที่ยว 15,888.82 ล้านบาท โดยแนวโน้มรายได้จะเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษในช่วงวันหยุดเทศกาล ที่สำคัญต่างๆ เช่นปีใหม่ตรุษจีน สงกรานต์และฮารีรายอ

กิตติภพ สิทธิสว่าง (2559) ได้ศึกษาข้อมูลและพบว่าชุมชนบ้านสวนกงมีประวัติความเป็นมาของชุมชนที่มีความน่าสนใจด้วยสภาพความอุดมสมบูรณ์จึงทำให้มีการอพยพของผู้คนทั้งชาวไทยเชื้อสายมุสลิม และชาวจีนที่มาอาศัยอยู่ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นหมู่บ้านที่แยกมาจากหมู่บ้านคลองทิง ตำบลนาทับ อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา มีประวัติความเป็นมาของชื่อชุมชนที่มีความน่าสนใจ 2 แบบคือบ้านสนกง และสวนแปะกง ซึ่งทั้ง 2 ชื่อก็มีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกัน นอกจากนี้จากการศึกษาเส้นทางการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะของชาวบ้านสวนกงมีความน่าสนใจ และนำศึกษาถึงกระบวนการที่ชุมชนได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มต้นจากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรชายฝั่งทะเลอันเกิดจากการใช้เครื่องมือที่ทำลายทรัพยากร ทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ เช่น เรือ

อวนลากอวนรุน และเรือปั่นไฟปลากะตัก ชุมชนได้มีการกระบวนกรอนุรักษ์และฟื้นฟูอย่างต่อเนื่อง และมีการขับเคลื่อนในการแก้ไขปัญหาอย่างต่อเนื่อง เช่น ประเด็นปัญหาเรืออวนลากอวนรุน ปัญหาการข่มขืนยืมเงินของทหาร ปัญหาการทำไร่ของนายทุนนอกพื้นที่เป็นต้น แต่ชุมชนมีความเข้มแข็งในการขับเคลื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน นำมาสู่ความอุดมสมบูรณ์ของทะเลมาถึงปัจจุบัน

การศึกษาเรื่องประเพณีและวัฒนธรรมของบ้านสวนกง ซึ่งเป็นประเพณีวัฒนธรรมทางศาสนาอิสลามเช่น การเชือดสัตว์ การทำบุญกุโบร์ การบริจาคซากาต การถือศีลอด วันรายา และวันรายอ ยี่ นอกจากนี้ยังมีภูมิปัญญาในการประกอบอาชีพ เช่น ดูแลการฟุ้งเสียงปลา ภูมิปัญญาการใช้เบ็ดราว ภูมิปัญญาลมแปดทิศ และภูมิปัญญาในการถนอมอาหาร เช่น ปลาแห้งแดดเดียว ปลาเส้น บูด ปลาเค็ม ปลาต้ม หอยเสียบดอง กุ้งแห้ง และกะปิ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาความรู้ที่สืบทอดกันมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งทั้งหมดมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันเป็นวิถีของชุมชนบ้านสวนกง

ด้านพันธุ์พืชริมชายหาดบ้านสวนกง พบว่าสามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

- 1.กลุ่มไม้ยืนต้น ได้แก่ ต้นสนทะเล ต้นชะเมา ต้นกระถินเทพา ต้นกระถินณรงค์ ต้นหว้า ต้นปอทะเล ต้นเนียน ต้นรามบิต
- 2.กลุ่มไม้พุ่ม ได้แก่ เตยทะเล ต้นหนามเค็ด ต้นสาบเสือ ต้นชุมเห็ดเทศ ต้นดอกทอก และต้นตาเปิดตาไก่
- 3.กลุ่มไม้พื้นล่าง ได้แก่ ผักบั้งทะเล หย้าลอยลม ถั่วคล้าทะเล คนทีสอทะเล หย้าใต้ใบ และปด

พันธุ์ไม้ริมชายฝั่งทะเลจะนอกจากจะสร้างความหลากหลายทางชีวภาพแล้วยังสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย เช่น สามารถนำมาสร้างบ้านสร้างที่อยู่อาศัยได้ ใช้เป็นสมุนไพรแก้โรคต่าง ๆ ยอดดอกใบพืชชนิดสามารถนำมาบริโภคได้ รวมทั้งมีประโยชน์ต่อระบบนิเวศ เช่น ยึดเกาะตติมิให้เกิดการกัดเซาะชายหาด การป้องกันลม เป็นต้น

ด้านพันธุ์สัตว์น้ำชายฝั่งทะเลบ้านสวนกงได้มีการรวบรวมชนิดสัตว์น้ำและฤดูกาลในการจับสัตว์น้ำตั้งแต่มากที่สุด-น้อยที่สุด โดยการบันทึกและรวบรวมข้อมูลตลอดทั้งปี พบว่าสามารถแยกสัตว์น้ำออกเป็น 2 ประเภทได้ดังนี้

1. สัตว์น้ำที่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจ คือสัตว์น้ำที่สามารถสร้างรายได้ให้คนในชุมชนได้ ซึ่งสามารถพบว่าสัตว์น้ำที่มีผลต่อระบบเศรษฐกิจ มีปลา 94 ชนิด กุ้ง 12 ชนิด ปู 10 ชนิด หมึก 7 ชนิด และหอย 21 ชนิด

2. สัตว์น้ำที่มีผลต่อระบบนิเวศ คือสัตว์น้ำที่เป็นตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ในระบบนิเวศ เป็นสัตว์ที่ทำให้ระบบนิเวศมีความสมบูรณ์ มีปลา 15 ชนิด ปู 9 ชนิด และหอย 7 ชนิด

นอกจากนั้นพบว่าบ้านสวนกงมีสภาพของชายหาดและสัตว์น้ำเป็นตัวบ่งชี้ว่าระบบนิเวศ ที่มีความสมบูรณ์จากการสะสมตัวของธาตุอาหารและตะกอนต่าง ๆ ของระบบนิเวศชายฝั่งทะเลที่สำคัญ ได้แก่

1. ชายหาด เป็นสภาพภูมิประเทศที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาแบบพลวัตร (dynamic equilibrium) ทั้งจากการกัดเซาะและการสะสมของตะกอน หน้าที่ของชายหาดคือ เป็นเขต แดนกันระหว่างทะเลกับแนวชายฝั่งทะเล เป็นที่อยู่อาศัยของพืชและสัตว์ทะเลชายฝั่ง เป็นแหล่งอาหาร ของนก ปลา และสัตว์ที่กรองอาหารออกจากทราย เช่น ปู กุ้ง และหอย เป็นต้น

2. ป่าสนทรายชายหาด เป็นที่มีความพิเศษกว่าป่าอื่นๆที่มีอยู่ จะมีความเป็นหาดที่เกิดจากการทับถมกันของ และก้อนเล็กๆ จากการพัดมาของทะเล กระบวนการเกิดป่าสนทรายอาจต้องใช้เวลา หลายร้อยหลายพันปี กว่าจะเป็นป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์ ใช้อุณหภูมิและปัจจัยประกอบหลายอย่างด้วยกัน ตาม สภาพแวดล้อมที่มีของแต่ละสถานที่วงจรของป่าสนทรายวนเวียนอยู่อย่างนี้ ตลอดไป กว่าจะเป็นป่าที่อุดม สมบูรณ์ มีพันธุ์นานาชนิด ซึ่งอยู่ห่างจากไม่มากนัก มีจุดเด่นคือเกิดจากแรงพัดทรายมากองทับถมกัน คล้ายกัน แต่ไม่ได้เกิดกับทั่วไป มีพันธุ์และพันธุ์หลากหลายชนิด บ้างก็ใช้ บ้างก็ใช้เป็น เป็น เกิดประโยชน์ กับคนในชุมชน ป่าสนทรายมีไม่กี่ที่หนึ่งในนั้นคือชายหาดจะนะจึงถือได้ว่าเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของระบบ นิเวศที่นี่

ด้านเครื่องมือจับสัตว์น้ำพบว่ามีความหลากหลาย ซึ่งจะมีการนำมาใช้ตามช่วงฤดูกาลของ สัตว์น้ำ ได้แก่ เบ็ดราว ลอบ แห อวน เป็นต้น ซึ่งการใช้เครื่องมือบางชนิดก็ต้องอาศัยความรู้และภูมิ ปัญญาเพราะมีลักษณะเฉพาะ

2.2 การสื่อสารเพื่อการพัฒนา

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง มีหลายประเทศที่ไม่สามารถตัดสินใจว่าจะเลือกระบบการเมืองแบบ ไหนมาใช้ในการบริหารประเทศและพัฒนาเศรษฐกิจสังคม แต่ความจำเป็นรีบด่วนที่จะต้องฟื้นฟูบูรณะ เศรษฐกิจของชาติทำให้ต้องหันมามุ่งวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจกันอย่างขมุกขมัว ผู้อำนวยการใหญ่แห่ง ยูเนสโกในตอนนั้นคือ เรอเน มาเออ (Rene Maheu) ยังได้กล่าวว่า "สิ่งที่เราเรียกกันในศตวรรษที่ 19 ว่า

เสรีภาพก็คือสิ่งที่เราเรียกกันในศตวรรษนี้ว่า "การพัฒนาตนเอง" หมายความว่า การเรียกร้องสนับสนุนให้ประเทศเกิดใหม่หรือที่ได้รับความเสียหายจากสงครามช่วยกันพัฒนาประเทศ ก่อนที่จะเรียกร้องเสรีภาพและต่อสู้กันในการเมืองจนเกิดความเสียหายซ้ำสอง แนวความคิดนี้ได้กลายเป็นทฤษฎีทางเศรษฐกิจที่นำความสำเร็จมาสู่ยุโรปหลังสงคราม โดยความช่วยเหลือของแผนการมาร์แชลและธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนา (International Bank for Reconstruction and Development หรือ World Bank) แต่ประเทศที่ยากจนในโลกที่สามยังไม่ประสบความสำเร็จและยังตกอยู่ในสภาพของประเทศที่กำลังพัฒนาจนกระทั่งปัจจุบัน

ความจริงการพัฒนาของประเทศในยุโรปตะวันตกไม่จำเป็นต้องอาศัยความช่วยเหลือก็อยู่โดยตรงจากสื่อมวลชนเท่าใดนัก แต่สื่อมวลชนหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้หันมาแสดงความรับผิดชอบต่อชีวิตความเป็นอยู่และความเจริญก้าวหน้าของสังคมอย่างจริงจัง โดยถือว่า สื่อมวลชนเป็นสถาบันสังคม (ตามแนวของเยอรมัน) ที่มีหน้าที่ทางสังคมทันทีที่ถือกำเนิด (ตามแนวของเบลเยียมและฝรั่งเศส) สื่อมวลชนจึงได้มีส่วนช่วยในการพัฒนาบูรณะประเทศโดยปริยาย แต่สำหรับประเทศในโลกที่สาม สื่อมวลชนไม่อาจที่จะเข้ามามีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาได้มากนัก เพราะตนเอง (สื่อมวลชน) ก็ยังขาดโครงสร้างพื้นฐาน ความชำนาญทางวิชาชีพ เทคโนโลยีและทรัพยากรด้านการผลิต หรือแม้แต่ผู้รับสารที่สนใจและมีส่วนร่วมยังคงยึดมั่นในแนวความคิดแบบเสรีนิยม หรือไม่ก็ตกอยู่ภายใต้แรงบีบคั้นกดดันของรัฐบาลอำนาจนิยม

อีกรูปแบบของการสื่อสารคือการสื่อสารเพื่อการพัฒนาพฤติกรรมและสังคม (Communication for Development : C4D) คือ กระบวนการที่วางแผนการสื่อสารอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยมีฐานมาจากข้อเท็จจริงที่มีอยู่ เป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมและสังคมให้เปลี่ยนแปลงไปในทางดีขึ้น ซึ่งความเปลี่ยนแปลงวัดได้ด้วยเครื่องมือ ช่องทาง และวิธีการสื่อสารหลากหลายรูปแบบผสมผสานกัน โดยใช้กลยุทธ์ 3 ประการ คือ การผลักดันเชิงนโยบาย การระดมพลังทางสังคม และการสื่อสารเพื่อพัฒนาพฤติกรรมและสังคม

การสื่อสารเป็นระบบที่มีพลังและมีอิทธิพล ในการก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสังคม การที่จะสื่อสารเพื่อให้เกิดการพัฒนาพฤติกรรมและสังคม ใช้การสื่อสารโดยใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของ

ชุมชน ก่อให้เกิดความรู้แบบร่วมสร้าง ร่วมหล่อหลอมกัน ร่วมรับผลประโยชน์ การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ มีขั้นตอนตั้งแต่การวางแผนการสื่อสาร การเลือกวิธีการสื่อสาร การจัดทำสื่อ การดำเนินการสื่อสาร และการติดตามประเมินผล ซึ่งในทุกขั้นตอนสามารถใช้กระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยอาศัยเครื่องมือ PLA ที่เหมาะสมมาใช้ในการทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน เพื่อให้เกิดกระบวนการของการพัฒนาเรียนรู้ร่วมกันระหว่างเจ้าหน้าที่และคนในชุมชน เกิดการสร้างสื่อที่มีประสิทธิภาพ หรือการสื่อสารแบบตื๊ดหนึบ และส่งผลต่อการเกิดการพัฒนาปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

ในส่วนของการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อการสื่อสารความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากรระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจบ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลานั้น มีการสื่อสารในหลากหลายรูปแบบ ทั้งการสื่อสารภายในชุมชนและการสื่อสารภายนอกชุมชน เพื่อสร้างความเข้าใจและเผยแพร่องค์ความรู้จากพื้นที่สู่สาธารณะ

บทที่ 3

กระบวนการศึกษา

การศึกษา โครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อการสื่อสารความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ บ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา เป็นกระบวนการศึกษาดังนี้

การดำเนินงานกิจกรรม ตามแผนงานวิจัยดังนี้

- 3.1 ประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย ทบทวนกระบวนการทำงาน วางแผนการทำงานวิจัย
- 3.2 ค่ายเยาวชนเสริมสร้างศักยภาพเยาวชน
ทางโครงการกำหนดจัดค่ายเยาวชนเพื่อการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชนและภายนอกชุมชน ผ่านการสื่อสารของกลุ่ม
- 3.3 จัดทำฐานข้อมูลเพื่อการสื่อสารสาธารณะ
 - 3.3.1 ทบทวนและประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับระบบฐานข้อมูลทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพพื้นที่อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา
 - 3.3.2 ออกแบบกระบวนการจัดทำข้อมูลเพิ่มเติม
 - 3.3.3 รวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ และศักยภาพพื้นที่เพิ่มเติม
 - 3.3.4 ประชุมสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการสื่อสารสาธารณะ
- 3.4 อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาทักษะการสื่อสารสาธารณะ
- 3.5 ทดลองการสื่อสารสาธารณะ
- 3.6 ถอดบทเรียนปฏิบัติการชุมชนเพื่อการสื่อสารสาธารณะ
- 3.7 สรุปผลการวิจัยและจัดทำรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

ระยะเวลาดำเนินการวิจัย

แผนการดำเนินงานโครงการวิจัยระยะเวลาดำเนินงาน 23 เดือน (ตั้งแต่ 1 กรกฎาคม 2558

ขอบเขตการวิจัย

ด้านพื้นที่ พื้นที่เป้าหมายหลักของการวิจัย ได้แก่ พื้นที่การวิจัย บ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

ด้านเนื้อหา ศึกษาศักยภาพชุมชนเพื่อการสื่อสารความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากรระบบนิเวศระบบเศรษฐกิจ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (Population and sample)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักวิจัยชุมชน คณะทำงานวิจัยชุมชน และบุคคลภายนอก เพื่อจัดเวทีสนทนากลุ่ม ถอดบทเรียนระดับพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมายที่เป็นแกนนำชุมชนและนักวิจัยชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมเชิงปฏิบัติการการสื่อสารความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากร ระบบนิเวศและระบบเศรษฐกิจชุมชนสวนกง

กิจกรรมร่วมเรียนรู้การจัดกระบวนการห้องเรียนธรรมชาติ

1. การทำปลาเส้น
2. การเก็บขยะ
3. การทำเศรษฐกิจผสมผสาน ซึ่งเป็นการใช้เวลาว่างหลังจากการทำประมงมาประกอบอาชีพเสริม เช่น การปลูกมะพร้าว การปลูกกล้วยาร่วง เลี้ยงสัตว์ เช่น แพะ ปลา
4. การศึกษาสภาพชายหาด เช่น การศึกษาเรื่องการกัดเซาะชายฝั่ง ศึกษาข้อมูลทะเล
5. การสร้างแหล่งเรียนรู้ให้กับชุมชน เช่น เนินทรายและป่าสนทราย

บทที่ 4

ผลการดำเนินโครงการ

การศึกษาโครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อการสื่อสารความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจบ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา มีผลการดำเนินงาน ตามกิจกรรมดังนี้

4.1 การประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย ทบทวนกระบวนการทำงาน และวางแผนการทำงานวิจัย

4.2 การจัดค่ายเสริมสร้างศักยภาพเยาวชน

ทางโครงการกำหนดจัดค่ายเยาวชนเพื่อการเรียนรู้และสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชนและภายนอกชุมชน ผ่านการสื่อสารของกลุ่ม

4.3 การจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการสื่อสารสาธารณะ

3.3.1 ทบทวนและประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับระบบฐานข้อมูลทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพพื้นที่อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา

3.3.2 ออกแบบกระบวนการจัดทำข้อมูลเพิ่มเติม

3.3.3 รวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ และศักยภาพพื้นที่เพิ่มเติม

3.3.4 ประชุมสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการสื่อสารสาธารณะ

4.4 อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาทักษะการสื่อสารสาธารณะ

4.5 ทดลองการสื่อสารสาธารณะ

4.6 ถอดบทเรียนปฏิบัติการชุมชนเพื่อการสื่อสารสาธารณะ

4.1 การประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย ทบทวนกระบวนการทำงาน วางแผนการทำงานวิจัย

1) การจัดเวทีประชุมเตรียมความพร้อมทีมวิจัย จัดเวที เมื่อวันที่ 13 ตุลาคม 2559 ณ ร้านแกรนด์ลาซิช โดยมีคุณหมอสุภัทรา ฮาสุวรรณกิจ ได้มีการชี้แจงโครงการชุดแลกเปลี่ยน และทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นได้ชี้แจงเรื่องการบริหารจัดการโครงการ เพื่อสร้างความเข้าใจจากเวทีดังกล่าวทำให้ทีมเข้าใจเป้าหมายของงานวิจัยในชุดย่อยของโครงการ และเข้าใจภาพรวมของชุดโครงการ มีเครือข่ายในการดำเนินงานร่วมกัน 6 พื้นที่ ใน 2 จังหวัด คือ สงขลา และสตูลใช้โครงการ

เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล เพื่อนำมาสู่การเรียนรู้ของนักวิจัย ชุมชน และนำสู่การเคลื่อนไหวเพื่อปกป้องบ้านเมืองของเรา โดยระยะเวลา 6 เดือนแรก จะมีข้อมูลจากแต่ละโครงการย่อย และเมื่อได้ข้อมูลค่อนข้างเยอะจะเชิญนักวิชาการจากข้างนอกเข้ามาเสริม สิ่งที่ชุดโครงการคิดไว้คือ งานวิจัยต้องไม่อยู่ในกระดาษต้องออกมาอยู่ในโลกโซเชียล แต่ละพื้นที่ต้องเตรียม วิทยุชุมชนมาอบรมเป็นนักสื่อสารผ่านหลักสูตรนี้เราจะมีนักสื่อสารถ่ายภาพ ลงโซเชียล นี่คือ สิ่งที่จะได้หลังจากงานนี้ จะมีจัดประชุมรวมทุก ๆ 2 เดือน ทั้งข้อมูลและรูปภาพ เราจะเจอกัน สองเดือนหนึ่งครั้ง ทีมกลางมีหน้าที่สนับสนุน มีการแบ่งการลงไปร่วมทำกิจกรรมเช่น พื้นที่ที่มีเวที เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชน ก็ได้ หรือ เรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติบางอย่าง หรือ ถ้าเดินสำรวจ ประมาณ มกราคม หรือ กุมภาพันธ์ ปี 60 จะจัดเวทีใหญ่เพื่อให้ทุกคนนำเสนอผลงานผ่านเวที นั้นประกอบกันได้เป็นรูปเป็นร่างอย่างเป็นทางการในพื้นที่ เพราะชาวบ้านจะได้รับฟังข้อมูล เราทำงานนี้ไม่ใช่เพื่อกระดาษแต่ทำนี้เพื่อให้พื้นที่ได้เห็นศักยภาพของพื้นที่ของเราเอง เห็นหรือไม่ว่า เวลาทำงานเราไปช่วย แต่นำเสนอ ให้ชาวบ้านช่วยนำเสนอ แล้วจะสรุปผลเขียนออกมา ทำให้เราได้เห็นภาพรวมของโครงการด้วย ระหว่างนี้จะเชิญวิทยุชุมชนทีละ 5 ท่าน มาฝึกเป็นนักกริปโฮเบอร์ และเอาข้อมูลที่ได้จากการทำ Infographic ของแต่ละพื้นที่ ที่ละภาพมารวมกัน

ภาพที่ 2 การประชุมเตรียมคณะทำงานเพื่อวางแผนการวิจัย

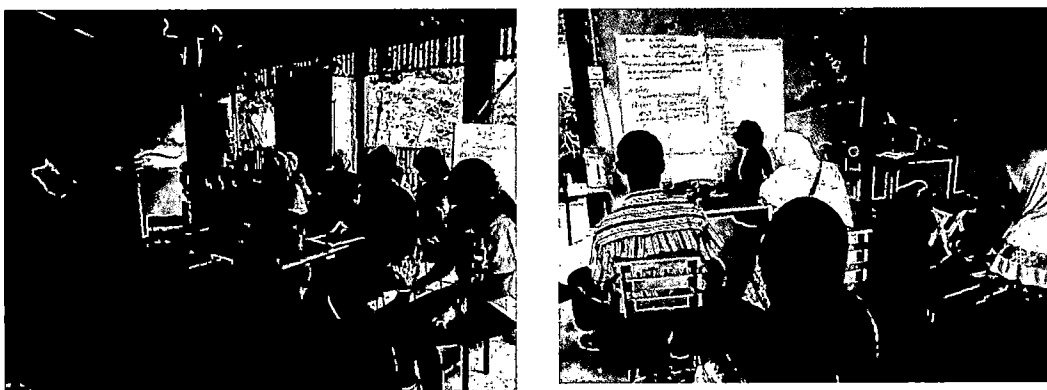
2) การเตรียมความพร้อมนักวิจัยในการเก็บข้อมูล เมื่อวันที่วันที่ 26 กุมภาพันธ์ เวทีติดตามโครงการวิจัยศึกษาศักยภาพบนฐานทรัพยากรของสวนกง ณ ร้านอะบัยหม๊ะ ผู้เข้าร่วม ฟีนิกซ์ บังนี กะหนับ กะตี กระบวนการ ช่วงแรกมีการทบทวนการประชุมที่ผ่านมาเมื่อวันที่ 10 ตุลาคม 2559 ชื่อโครงการ ประเด็นที่เก็บ วิธีการเก็บ กลุ่มเป้าหมายที่เก็บ และแลกเปลี่ยน วางแผนในการเก็บ และนัดหมาย ผลที่ได้จากการประชุมหารือดังนี้

1. เรื่องที่จะเก็บข้อมูล ได้แก่

- วัฒนธรรมประเพณีของชุมชนบ้านสวนกง
- เศรษฐกิจของชุมชน ที่เพิ่มเติมจากเรื่องประชุมได้แก่ 1)การจับฝั้ง 2)การทำเกษตรปลูกผัก 3)การแปรรูปการทำปลาเส้น
- กลุ่มเด็กเยาวชนอนุรักษ์หาดไขเต่า

2. แนะนำเรื่องการจัดทำเอกสารการเงิน

- ทุกกิจกรรมต้องมีใบลงเบียน
- รู้จักเอกสารการเงิน ใบรับรองแทนใบเสร็จรับเงิน และใบเสร็จจากทางร้านค้าที่ไม่สมบูรณ์
- การใช้ใบรับรองแทนใบเสร็จรับเงิน จะใช้กรณีที่ใบเสร็จรับเงินจากทางร้านค้าไม่สมบูรณ์ และการดูว่าไม่สมบูรณ์มีองค์ประกอบ 7 อย่าง หากใบเสร็จจากร้านไม่สมบูรณ์ต้องนำไปแนบกับใบรับรอง
- การเซ็นชื่อของหัวหน้าโครงการในเอกสารการเงิน
- แนะนำเรื่องการเก็บเอกสาร โดยการซื้อแฟ้ม และที่เจาะกระดาษเพื่อให้ง่ายต่อการเก็บเอกสารไม่ให้สูญหาย
- เทคนิคการทำบิลจะทำทุกครั้งที่มีการทำกิจกรรม เช่น ไปสัมภาษณ์ใคร ก็อาจมีคำตอบแทนผู้ที่เราไปสัมภาษณ์ก็ให้เขาเซ็นรับ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาของทีมวิจัยว่าจะให้หรือไม่ ทั้งนี้ทั้งนั้น ต้องดูตามแผนงานว่ากิจกรรมที่วางไว้มีงบประมาณเท่าไร ไม่สามารถจ่ายเงินได้ หรือหากจ่ายเงินก็ต้องมีการถัวเฉลี่ยกับกิจกรรมอื่น
- การเขียนบิลต้องเขียนให้ละเอียด วันที่และข้อมูลที่บอกว่า ซื้ออะไร เพื่อกิจกรรมอะไร
- ทดลองให้กะติเขียนบิล เพื่อให้เกิดทักษะ
- การแบ่งบทบาทหน้าที่ โดยให้กะติ ช่วยรับผิดชอบเรื่องงานการเงิน และต้องไปกำหนดวันเก็บข้อมูลร่วมกับทีมวิจัยอีกครั้ง

ภาพที่ 3 การประชุมคณะวิจัยเพื่อกำหนดเนื้อหาการทำงาน

4.2 การจัดค่ายเสริมสร้างศักยภาพเยาวชน

ค่ายเยาวชนอาสาสมัครสิ่งแวดล้อม จัดเมื่อวันที่ 24-26 กุมภาพันธ์ 2560 ณ ศูนย์วิทยาศาสตร์อาหาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2560 มีการจัดค่ายเยาวชนสิ่งแวดล้อม ในชุมชนสวนกง ตำบลนาทับ จังหวัดสงขลา โดยมีเยาวชนจากที่มาร่วมกิจกรรมครั้งนี้เป็นเยาวชนที่ตระหนักถึงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและเยาวชนในพื้นที่เพื่อสร้างความตระหนักของทรัพยากรที่มีอยู่ ตัวแทนเยาวชนที่เข้าร่วมประกอบด้วยเยาวชนจากจังหวัด นราธิวาส ปัตตานี สงขลา โดยมีบอกเล่าประวัติความเป็นมาของชุมชน โดยนายหมัด ระหมันยะ โต๊ะอิหม่ามบ้านสวนกง บ้านสวนกง เดิมชื่อสวนกง เรียกชื่อตามกงชาวจีนที่มาอาศัยอยู่ในบ้านสวนกงเป็นคนแรก ต่อมาก็มีคนไทยมุสลิมซึ่งอยู่ในพื้นที่ใกล้เคียงอพยพมาอยู่อาศัย ตั้งแต่สมัยหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ซึ่งนับระยะประมาณ 150 กว่าปีมาแล้ว มีการอยู่อาศัยมากกว่า 5 ชั้นคน ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ในสมัยก่อนพื้นที่แห่งนี้เป็นที่ป่ารกทึบ แต่ด้วยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่งทะเล ก็ทำให้คนบ้านสวนกงสามารถอยู่อาศัยสืบทอดภูมิปัญญาเกี่ยวกับการประมงมาอย่างต่อเนื่อง ในสมัยก่อนชายฝั่งทะเลมีความอุดมสมบูรณ์ชาวบ้านมีการหาปลาโดยใช้อวนทับหลัง(ตลิ่ง) หรืออวนตะเหร่เป็นอวนขนาดใหญ่ต้องใช้คนจำนวนมากในการชักอวน ได้ปลาครั้งละจำนวนมาก เพราะว่าที่นี่มีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างมาก และความสมบูรณ์ของชายฝั่งทะเลไม่เพียงแต่ชาวบ้านสวนกงเท่านั้นที่ได้ทำมาหากิน แต่ยังมีคนจากหมู่บ้านอื่นมาทำการประมง โดยมีการมาอาศัยอยู่ชั่วคราว มีการปลูกต้นโหนด ต้นมะพร้าว ซึ่งในสมัยนี้ก็ยังมีต้นไม้นั้นอยู่ในพื้นที่บ้านสวนกง เล่าประวัติชุมชนโดยนายหมัด ระหมันยะ โต๊ะอิหม่ามบ้านสวนกง - ประวัติการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งบ้านสวนกงโดยนายบ่าว ยะหมันยะ สมัยก่อนทะเลบ้านสวนกงมีความอุดมสมบูรณ์มาก มีการทำการประมงโดยการใช้อวนทับหลัง (ตลิ่ง) ซึ่งเป็นอวนขนาดใหญ่ที่ต้องใช้คนจำนวนมาก 30-40 คน ลากเพื่อให้ปลาเข้าไปอยู่ในถุงตัก ซึ่งลากอวนทับหลัง(ตลิ่ง) แต่แต่ละครั้งจะได้ปลาเป็นลำๆ เรือ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบ้านสวนกงในสมัยนั้นมีความสมบูรณ์มาก และที่สำคัญมีดูแลก็คือคนฟังเสียง

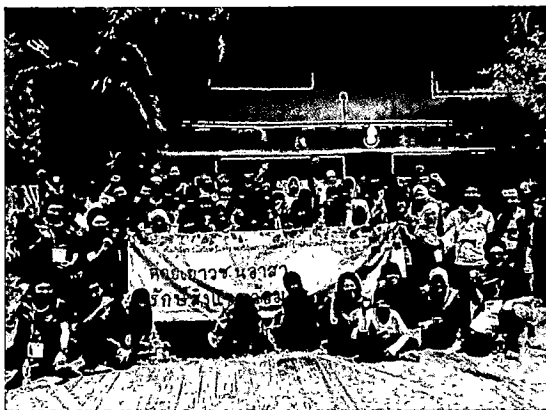
ปลาที่เป็นภูมิปัญญาในการหาปลาเป็นผู้บอกจุดว่าตรงไหนมีปลาเยอะเหมาะแก่การวางอวน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าทรัพยากรสมบูรณ์จริง ๆ จึงทำให้ชาวบ้านสวนกงทำประมงได้โดยไม่ต้องออกไปไกลจากฝั่ง ความสมบูรณ์นี้ไม่เพียงแต่ชาวบ้านสวนกงที่เข้ามาใช้ประโยชน์ คนในหมู่บ้านอื่นก็เข้ามาทำการประมงในพื้นที่บ้านสวนกง

ในช่วงฤดูกุ้งเคยก็จะมีกุ้งเคยเยอะมาก เพียงแต่เอาใบสนไปวางไว้ในน้ำริมชายหาดกุ้งเคยก็จะเข้ามาอาศัย และจะมีการดักกุ้งเคยด้วยถักดัก หลังจากนั้นก็นำกุ้งเคยไปทำอาหารหรือทำกะปิทั้งชายและบริโภค หลังจากนั้นได้มีเรืออวนลากอวนรุนเข้ามาในพื้นที่ทำให้สัตว์น้ำลดลงอย่างรวดเร็วจนทำให้ชาวประมงบ้านสวนกงต้องอพยพไปหากินในพื้นที่อื่น ซึ่งต้องประสบความยากลำบากมากเพราะค่าใช้จ่ายในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น เพราะต้องแยกออกเป็น 2 ครัวเรือน หลังจากนั้นชาวบ้านจึงได้มีการมาคุยกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จึงได้มีการทำปะการังเทียมอย่างต่อเนื่องจนทะเลมีความสมบูรณ์ ในขณะที่ชาวบ้านทำการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรในทะเล ชาวบ้านก็ได้มีการเฝ้าระวังไม่ให้เรืออวนลากอวนรุนเข้ามาทำการประมงในพื้นที่ ซึ่งได้มีการดำเนินการในหลายรูปแบบเช่น รวมตัวกันไล่เรือที่เข้ามาในเขตปะการังเทียมของชุมชน การพูดคุยเจรจา การยื่นหนังสือร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและให้เข้ามาดูแลพื้นที่ จนทะเลมีความอุดมสมบูรณ์มาจนถึงปัจจุบัน เล่าประวัติการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลบ้านสวนกง โดยนายบัว ยะหมั่นยะ สาธิตการทำปลาเค็มและปลาแดดเดียว โดยนางสาวนาดา เหลี่ยมเหล้าะ การทำปลาแดดเดียวนับได้ว่าเป็นอาชีพหนึ่งที่หารายได้ให้กับคนในชุมชนเป็นอย่างมาก เนื่องจากการเพิ่มมูลค่าให้กับปลาที่มีราคาไม่สูง จุดเด่นของปลาแดดเดียวของบ้านสวนกงคือไม่ใส่ยาป้องกันหนอนหรือสารเคมีใด เพราะทำวันต่อวัน ทำเท่าไรก็จะขายหมด

นอกจากปลาจากบ้านสวนกงแล้วก็จะมีการซื้อปลาจากแพปลาจังหวัดปัตตานี การทำปลาแดดเดียวก็จะมีผู้นำปลาล้างและนำมาผ่าหลังออกเป็น 2 ซีกแต่ไม่ให้ขาดจากกันจากนั้นก็นำไปผสมกับเกลือในปริมาณที่พอเหมาะไม่ให้เค็มจนเกินไป จากนั้นประมาณครึ่งชั่วโมงจึงนำปลานั้นไปตากแดดโดยใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมงก็สามารถนำปลานั้นไปขายได้เลย ตลาดที่คนบ้านสวนกงนิยมนำไปขายในตลาดนัด เช่น ตลาดนาม่วง ตลาดแม่เปียะ อ.นาหม่อม ตลาดรถไฟสงขลา ตลาดทุ่งหวัง อ.เมือง จ.สงขลา สาธิตการทำปลาเค็มและปลาแดดเดียว โดยนางสาวนาดา เหลี่ยมเหล้าะ

เรียนรู้พลังงานแสงอาทิตย์จากการใช้จริงในครัวเรือน โดยนายก่อดิน ชายเห ชาวบ้านสวนกง เป็นการใช้ไฟฟ้าจากพลังงานแสงอาทิตย์ โดยใช้ในครัวเรือน ซึ่งประกอบด้วยอุปกรณ์ต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ ได้แก่ โซล่าเซลล์ 5 แผง แบตเตอรี่สำหรับเก็บไฟ 3 ลูก และอุปกรณ์เสริมต่าง ๆ ใช้งบประมาณทั้งหมดประมาณ 50,000 บาท โดยในบ้านได้มีการติดตั้งและใช้งานมากกว่า 3 ปี ไม่ต้องเสียค่าไฟฟ้า และไม่มีการต่อไฟฟ้าจากสายส่งในหมู่บ้าน ซึ่งสามารถใช้เครื่องใช้ไฟฟ้าต่าง ๆ ภายในบ้านได้อย่าง

ปกติ ซึ่งเป็นการใช้พลังงานทางเลือกที่คุ้มค่าและไม่ทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติ เรียนรู้พลังงานแสงอาทิตย์จากการใช้จริงในครัวเรือน โดยนายก่อดิน ชายเห ชาวบ้านสวนกง การเรียนรู้การขุดบ่อน้ำจืด โดยนายโส๊ะ เส้นเจริญ ชาวบ้านสวนกง ในสมัยก่อนที่ชาวประมงบ้านสวนกงได้ไปออกทะเลและไม่มีน้ำจืดกิน พอกลับมาริมฝั่งก็就会有การขุดดินริมชายหาดหาน้ำจืดกิน ซึ่งนับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาของคนสมัยก่อนที่สืบทอดกันมา โดยมีเทคนิควิธีการดังนี้ 1.ดูระยะห่างจากน้ำทะเลถึงบริเวณที่จะขุดน้ำจืดประมาณ 5 เมตร หากขุดใกล้เกินไปน้ำนั้นจะมีรสเค็ม แต่หากขุดไกลไปต้องขุดลึกเกินซึ่งจะไม่มีน้ำ 2. เมื่อได้ระยะที่เหมาะสมจึงทำการขุด ลงไปประมาณ 50-60 เซนติเมตร ก็จะมีน้ำจืดออกมาเราสามารถนำมาดื่มได้ น้ำที่ได้นั้นก็จะมีรสจืดเหมือนน้ำปกติ ลักษณะพิเศษประการที่สำคัญที่ทำให้สามารถตักน้ำได้เพราะชายหาดบ้านสวนกงเป็นชายหาดที่สะอาดไม่มีการปล่อยน้ำเสียในบริเวณใกล้เคียง - เรียนรู้การวัดหาการศึกษาความเปลี่ยนแปลงของชายหาดโดยเด็กหญิงไครียะ ระหมันยะ การวัดหาเป็นกิจกรรมหนึ่งในการจัดทำข้อมูลชุมชน ซึ่งจะต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงฤดูกาลได้อย่างชัดเจน ซึ่งการเปลี่ยนแปลงของชายหาดนั้นเป็นการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติที่น่าสนใจ การวัดหาบ้านสวนกง มีการวัด เดือนละ 1 ครั้งเพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ณ ชายหาดแห่งนี้ โดยใช้เครื่องมือที่ได้มีการดัดแปลงเป็นท่อน้ำประปา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่เลียนแบบมาจากเครื่องมือจริง และมีการรับรองทางวิชาการ ความสำคัญของการวัดชายหาดอีกประการหนึ่งคือการสำรวจทรัพยากรริมชายหาดได้เป็นอย่างดี ซึ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นล้วนแล้วแต่มีการอาศัยพึ่งพาซึ่งกันและกันของธรรมชาติในระบบนิเวศ

ภาพที่ 4 กิจกรรมค่ายเยาวชนอาสาสมัครสิ่งแวดล้อม

4.3 การจัดทำฐานข้อมูลเพื่อการสื่อสารสาธารณะ

การทบทวนและประมวลผลข้อมูลเกี่ยวกับระบบฐานข้อมูลทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบทรัพยากร ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพพื้นที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา

1. การเก็บข้อมูลภูมิปัญญา

ข้อมูลภูมิปัญญาในท้องถิ่นท้องถิ่นที่เก็บในพื้นที่ ได้แก่

1) การถนอมอาหาร

1. ปลาเส้น
2. ปลาแห้งแดดเดียว
3. ปลาเส้นแบบหวาน และไม่หวาน
4. บูด
5. ปลาต้ม
6. ปลาเค็มผิงทราย
7. หอยเสียบ
8. กะปิ

2) ด้านอาชีพ

9. การหาหอยเสียบ
10. การจับปลากระบอก
11. การแกะเนื้อปู
12. เบ็ดราว
13. ดูลำ (ฟังเสียงปลา)
14. ทอดแห
15. ขุดบ่อน้ำจืด

3) ด้านการเรียนรู้

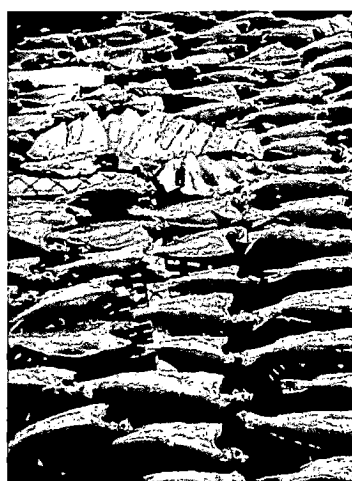
16. ลมแปดทิศ
17. อุหยำ (บ้านปลา)

2. กิจกรรมการศึกษาฐานข้อมูลเศรษฐกิจชุมชน

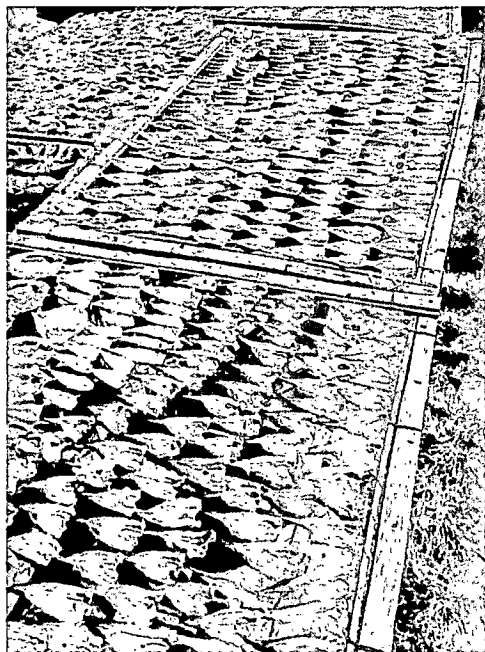
การศึกษาฐานข้อมูลเศรษฐกิจชุมชนเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกลุ่มย่อย และการสังเกตกิจกรรมค้นพบประเด็น เศรษฐกิจรายได้ชุมชนหลักเป็น อาชีพ การประมง การแปรรูปอาหารทะเล และการพัฒนาผลิตภัณฑ์อาหารทะเลสู่การค้าขายทั้งในและนอกชุมชน

กะปิชุมชนบ้านสวนกง ให้ข้อมูลการแปรรูปผลิตปลาเส้น เป็นการนำปลาที่เหลือปลาที่มีราคาต่ำ หรือ เศษปลา เช่น ปลาตาบลาว ปลาข้างเหลือง ปลาที่มีก้างเยอะ นำมาจากเดิมขายกิโลกรัมละ 15 บาท แต่พอมาทำปลาเส้น ขายในราคา 250 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งปลาสด 10 กิโลกรัมได้ปลาแห้งที่จะตัดเป็น ปลาเส้น 2.5 กิโลกรัมคือได้มา 750 บาทจากที่ของสดขายได้ 150 บาท การทำก็ง่ายเอาปลามาทอดเกล็ดแช่น้ำเกลือประมาณ 5 นาทีแล้วตากแดดจนปลาแห้งสนิทแล้วตัดซอยออกชิ้น ๆ เป็นเส้น ๆ จะมีการพัฒนาต่อคือ คลุกงา และ ทำเหมือนปลาหวาน และบรรจุภัณฑ์ สวย เพราะเดิมตัดใส่ถุงเปล่าแล้วไปขาย

กะปิให้การสัมภาษณ์ว่า “ เป็นแม่ค้าชุมชน ที่รับซื้อ ของที่ชาวประมงมาขาย มีเรือที่มาขายนั้นจำนวน 8 ลำ จะรับซื้อ หมึกจากชาวประมง ได้ประมาณ หมึก 60 กิโล ต่อวัน $(60 \times 120) = 7200$ ปู ประมาณ 20 กิโล $(20 \times 200) = 4000$

ภาพที่ 5 วิธีการแปรรูปอาหารทะเลเพื่อเพิ่มมูลค่า

ภาพที่ 7 การเอาปลามาทอดเกลือดี แล้ว ตากแดด จนแห้ง ผ่านการ แช่น้ำเกลือ นำปลามาตากแห้ง

ภาพที่ 8 การตัดเป็นเส้น

3. กิจกรรมร่วมเรียนรู้การจัดการกระบวนการท้องถิ่นธรรมชาติ

การจัดการกระบวนการเรียนรู้ศิลปะกับธรรมชาติ เป็นการฝึกเด็กผู้เข้าร่วมให้สื่อสารเรื่องราวจากสิ่งที่มองเห็น และมีการสื่อสารด้วยภาพตามความคิดของเด็กๆ โดยมีการเล่าเรื่องความสวยงามของพื้นที่ทะเล และพื้นที่ป่าสนทรายชายหาดที่มีการทับถมกันของทรายมาหลายพันปี และได้มีการปล่อยให้เด็กได้วิ่งเล่นในพื้นที่ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในวิธีการที่แตกต่างจากเดิมมีการซักถามแลกเปลี่ยนประเด็นตามความสนใจของเด็กๆ การจัดการกระบวนการเรียนรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลจะนะ เป็นการเรียนรู้เรื่องราวการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งทะเลของชาวบ้านสวนกง ที่เริ่มจากการประสบปัญหาทะเลเสื่อมโทรมจากปัญหาเรืออวนลากอวนรุนที่เข้ามาทำการประมงในพื้นที่ โดยชาวบ้านได้มีการขับไล่เรือดังกล่าว และได้ร่วมกันทำอุยหยาหรือที่เรียกว่าปะการังเทียม เพื่อสร้างที่อยู่อาศัยให้แก่สัตว์น้ำได้มีแหล่งเพาะพันธุ์ และที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ ซึ่งได้มีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน 20 กว่าปี

ในปัจจุบันได้มีเต่า โลมา และฉลามวาฬ อาศัยอยู่ ซึ่งชาวบ้านประมงได้พบเห็นบ่อย ๆ นับได้ว่าเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของพื้นที่ชายฝั่งทะเลจะนะ การจัดการกระบวนการเรียนรู้การทำปลาเค็ม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่让孩子ได้มีการทดลองทำหลังจากเรียนรู้วิธีการทำร่วมกัน ทำให้เด็กเกิดรู้ที่มาที่ไปของการทำปลาเค็ม เกิดการเรียนรู้กระบวนการทำปลาเค็มซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชุมชน เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของเด็กที่ได้การทำกิจกรรมร่วมกัน การจัดการกระบวนการเรียนรู้โครงสร้างของสัตว์น้ำ เช่น ปลากระดุกอ่อน ปลากระดุกแข็ง หมึก เป็นการเรียนรู้โดยการศึกษาโครงสร้างของสัตว์น้ำ โดยมีการผ่าชิ้นส่วนต่างๆของสัตว์ให้เด็กได้เรียนรู้และศึกษาว่าสัตว์น้ำแต่ละชนิดมีการกินอาหาร มีอวัยวะส่วนใดบ้าง เด็กรู้สึกตื่นเต้น และไม่เบื่อกับการจัดการกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว การเรียนรู้ชนิดของหอยในพื้นที่ชายฝั่งทะเล เป็นการเรียนรู้ชนิดของหอยจากซากหอยที่ตายแล้วบนริมชายหาด ซึ่งส่วนใหญ่เป็นหอยที่มีขนาดเล็กแต่มีความสำคัญต่อระบบนิเวศชายฝั่งทะเล เป็นตัวชี้วัดความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ชายหาดได้เป็นอย่างดี การเรียนรู้ระบบนิเวศป่าสนทรายชายหาด ได้มีการเรียนรู้ชนิดพันธุ์ไม้ในพื้นที่ป่าสนทรายชายหาดในพื้นที่บ้านสวนกง โดยการเดินสำรวจพร้อมทั้งวาด

ภาพประกอบของเด็ก ๆ ตามสิ่งที่ได้เห็น บางคนก็จะเขียนเล่าเรื่องประกอบภาพวาดตามความถนัดของแต่ละคน เป็นการเรียนรู้จากสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ โดยการสัมผัสจริง

4.4 การอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาทักษะการสื่อสารสาธารณะและการเผยแพร่สู่สาธารณะ

กระบวนการเผยแพร่ข้อมูลสู่ภายนอกของพื้นที่มีการสร้างกิจกรรมอย่างหลากหลาย ในพื้นที่ขอแบ่งตามลักษณะกิจกรรมดังนี้

1. การทำปลาเส้น

เครื่องมือการสื่อสาร

- 1.1 เผยแพร่ผ่านทาง FB เป็นการประชาสัมพันธ์สินค้า และมีการขายสินค้าผ่านทาง FB
- 1.2 มีการจัดแสดงสินค้าตามงานต่าง ๆ เช่น งานสวนยางยิ้ม จ.พัทลุง
- 1.3 นิทรรศการการเรียนรู้ในพื้นที่ เช่น การประชาสัมพันธ์ปลาเส้น เมื่อมีกลุ่มนักศึกษา และบุคคลที่สนใจเข้ามาแลกเปลี่ยนความรู้ในชุมชน
- 1.4 การสาธิตวิธีการทำปลาเส้น นร. home school โดยการอธิบายเส้นทางการผลิต และการเคลื่อนที่จากมือผู้ผลิต สู่มือผู้บริโภค

2. การเก็บขยะ

เครื่องมือการสื่อสาร

ระดมเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ เช่น “แก๊งค์ปูลม” เพื่อมารวมตัวกันเก็บขยะบริเวณพื้นที่ที่มีการจัดงาน

กิจกรรมที่เยาวชนในพื้นที่ได้ดำเนินการ มีขั้นตอนกระบวนการทำงานดังนี้

1. รวมกลุ่มเยาวชน 10-15 คน
2. ให้ความรู้แก่เยาวชน เช่น วิธีการใช้ชีวิต การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเช่น การปักปลา การทำวาว
3. ทำการสอนทุกอาทิตย์

4.5 ทดลองการสื่อสารสาธารณะ

ช่องทางการสื่อสาร

- 4.5.1 เผยแพร่ผ่านทาง FB
- 4.5.2 มีการเผยแพร่เป็นสารคดีผ่านทาง แลต๊ะแลใต้ รายการ C-Site ทางช่อง Thai PBS

4.6 ถอดบทเรียนปฏิบัติการชุมชนเพื่อการสื่อสารสาธารณะ

4.6.1 กระบวนการสร้างแรงจูงใจ

- 1.) การสร้างความตระหนักให้คนในชุมชน เกิดการเรียนรู้และรู้สึกรัก ห่วงแหนการใช้ทรัพยากรประมง เป็นการสร้างความเข้าใจให้คนในชุมชนตระหนักถึงอนาคตของการเป็นอยู่ การประกอบอาชีพประมง การสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว
- 2.) การเรียนรู้จากสังคมภายนอก เช่น เมื่อมีโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ในพื้นที่ ชุมชนมีการเรียนรู้เพิ่มเติม เรื่องการสร้างท่าเรือประกอบด้วยอะไรบ้าง และจะมีผลกระทบอย่างไรเมื่อมีโครงการขนาดใหญ่ลงสู่ชุมชน โดยการศึกษาดูงานในพื้นที่ข้างนอก เช่น ระยอง และชลบุรี
- 3.) วิธีการขยายข้อมูลต่อ ใช้วิธีการจัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับสู่ผู้อื่น โดยใช้พื้นที่ มัสยิด หรือ คาตีกา เป็นสถานที่ที่ใช้ในการเผยแพร่ข้อมูลที่ได้เรียนรู้มา
- 4.) มีการใช้ข้อมูลที่ได้รับจากประสบการณ์จริงโดยตรง และประสบการณ์ที่เรียนรู้จากภายนอก มาถ่ายทอดสู่ชุมชน

4.6.2 การสื่อสารในช่วงหลัง

- 1.) ใช้วิธีการถ่ายทอดของดีในพื้นที่ เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้ ว่าถ้าสูญเสียพื้นที่นี้ไป จะเกิดอะไรขึ้น ซึ่งเป็นการถ่ายทอดให้เกิดความตระหนัก รู้สึกรัก และห่วงแหนในพื้นที่ดังกล่าว

- 2.) และมีการให้ลงบันทึกในสมุดเยี่ยมของชุมชน ซึ่งผลที่ได้ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องประทับใจของกิน เนื่องจากอาหารที่ได้รับประทานของสดจากทะเล
- 4.6.3 การนำประสบการณ์ที่ได้รับจากพื้นที่ จะมีการถ่ายทอดหรือสื่อสารอย่างไรสู่พื้นที่อื่นที่อยู่ในลักษณะเดียวกัน
 - 1.) การอธิบายให้เห็นถึงห่วงโซ่ ความสัมพันธ์กันทางธรรมชาติ เช่น ทะเล มีการเชื่อมต่อกัน
 - 2.) หาจุดแข็งในพื้นที่ มาบอกเล่าสู่สังคมภายนอก เพื่อให้เกิดการรวมตัวกัน
- 4.6.4 การเพิ่มทักษะ (ความรู้) ด้านการสื่อสารและการเผยแพร่ของชุมชน
 - 1.) ปัจจุบันมีผู้นำที่สามารถสื่อสารได้ดี 6 คน ชุมชนสวนกงมีประชาชน 523 คน แต่เวลาทำกิจกรรม จะมีแกนนำประมาณ 10 คน
 - 2.) สมาชิกที่เข้าร่วมกิจกรรม 100% รับรู้เรื่องผลกระทบ 85% เข้าร่วมกิจกรรมและเข้าใจในวัตถุประสงค์ที่ทำ แต่เมื่อถึงเวลาขับเคลื่อน เช่น ครั้งที่ 1 เวที ค.1 คนในพื้นที่กว่า 95% ออกมาคัดค้าน และรวมตัวอย่างเหนียวแน่นในครั้งที่ 2 เวที BP ครั้งที่ 3 ขณะเดินเข้าพบนายก และครั้งที่ 4 ตอนคนในพื้นที่ถูกจับ
 - 3.) แม่บ้าน มีการกระจายข่าวไปยังพื้นที่ข้างเคียง ซึ่งประเด็นพูดคุยทุกครั้งจะเป็นเรื่องของผลกระทบของโครงการขนาดใหญ่ ซึ่งผู้หญิงหรือกลุ่มแม่บ้านเป็นผู้กระจายข่าวได้ดีมากกว่าผู้ชาย
 - 4.) เยาวชน มีการสื่อสารผ่านทางเพจ เด็กรักหาดสวนกง ซึ่งเป็นเพจที่มีการประชาสัมพันธ์กิจกรรมชุมชน และมีการประชาสัมพันธ์เรื่องทรัพยากรประมงที่หาได้ในทะเลจะนะ ซึ่งบทบาทของของเยาวชนที่สำคัญเป็นเรื่องการติดตามสถานการณ์ชายหาด เรื่องการกัดเซาะ ซึ่งมีหลักฐานประกอบ และสามารถใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจได้ในเบื้องต้น
- 4.6.5 โครงการ สกว.ที่เข้ามาเกิดการเปลี่ยนแปลงในพื้นที่สำคัญ ๆ ได้แก่
 1. ชุมชนได้มีการเก็บข้อมูลที่ครอบคลุมมากกว่าเดิม และเป็นข้อมูลที่ได้รับการร่วมมือจากคนในชุมชน
 2. มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลจากภายในสู่ภายนอก
 3. มีการสื่อสารที่ตรงกัน ทั้งในเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ กิจกรรมของชุมชน ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นถ้าหากมีโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐ และความร่วมมือและการบูรณาการจากหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ต่อชุมชน

บทที่ 5

สรุปผลการดำเนินงาน

การศึกษา โครงการเสริมสร้างศักยภาพชุมชนเพื่อการสื่อสารความรู้เกี่ยวกับฐานทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ บ้านสวนกง ตำบลนาทับ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา ที่ผ่านมามีการเก็บ ข้อมูลด้านอาชีพของชุมชนพันธุ์ไม้ชายหาด ประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรทางทะเลและ ชายหาดของคนสวนกง มีการจัดค่ายเรียนรู้ให้กับเยาวชนเพื่อให้รู้จักกับพื้นที่สวนกง วิถีชีวิตของ ชาวประมง ภูมิปัญญาด้านต่างๆและแนวทางในการอนุรักษ์หรือฟื้นฟูและปกป้องชุมชนต่อไป และมี การเสริมสร้างทักษะและพัฒนาแนวทางการสื่อสารสาธารณะเกี่ยวกับระบบทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ ศักยภาพของพื้นที่ และแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลาเพื่อสร้างความตระหนักร่วมให้เกิดความรัก และหวงแหนถิ่นฐานบ้านเกิด ของตนเอง ผ่านพื้นที่เรียนรู้ที่สร้างสรรค์และอยู่บนฐานของความเป็นจริงจากฐานทรัพยากรที่อุดม สมบูรณ์

ผลที่เกิดขึ้น

1. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจในเรื่องการแปรรูปอาหารจากสัตว์น้ำ
2. ข้อมูลเกี่ยวกับพันธุ์กรรมไม้ชายหาด
3. การสื่อสารและสร้างการเรียนรู้ให้เด็ก เยาวชน ผ่านกิจกรรมเรียนรู้ การจัดกระบวนการ ห้องเรียนธรรมชาติและค่ายเยาวชนอาสาสมัครสิ่งแวดล้อม
4. มีการสื่อสารโดยการนำเสนอให้ทีมเครือข่ายนักวิจัยได้รับทราบถึงวิถีชีวิต วิถีฤดูในพื้นที่ การ ต่อสู้ยืนหยัด สร้างแรงบันดาลใจให้กับเครือข่ายนักวิจัย

สิ่งที่ยังต้องดำเนินการต่อ

1. รวบรวมฐานข้อมูลทรัพยากร ระบบนิเวศ ระบบเศรษฐกิจ และศักยภาพของพื้นที่เพิ่มเติม
2. ประชุมสรุปและสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อการสื่อสารสาธารณะ
3. อบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาทักษะการสื่อสารสาธารณะ
4. ทดลองการสื่อสารสาธารณะ

- 5 ถอดบทเรียนปฏิบัติการชุมชนเพื่อการสื่อสาร
- 6 สรุปผลการวิจัยและจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์

กลุ่มการขับเคลื่อนในพื้นที่

- กลุ่มฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งบ้านสวนกง มีสมาชิก 15 คน เป็นกลุ่มแรกที่มีการ รวมตัวกันเพื่อบริหารจัดการทรัพยากรชายฝั่งให้มีความยั่งยืน มีหน้าที่ ดูแลไม่ให้เกิดการทำประมงที่ผิดกฎหมาย และจัดแจงชุมชนชายฝั่ง ก่อตั้งเมื่อปี 2538 โดยมีนายกัม ชายเห เป็นประธาน
- สมาคมรักษ์ทะเลจระนะ มีสมาชิก 100 -120 คน เป็นการรวมกลุ่มของผู้ที่สนใจทำ กิจกรรมการอนุรักษ์ทะเล ก่อตั้งเมื่อ พ.ศ. 2557
- ทีมแม่บ้านเต่าไข่ มีสมาชิก 10 คน เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มแม่บ้านชาวประมงเพื่อ ขับเคลื่อนในการดำเนินกิจกรรม โดยกิจกรรมหลักที่ทำ เป็นเรื่องการผลิตอาหารเมื่อมี กลุ่มเยาวชนหรือผู้ที่สนใจเข้ามาเยี่ยมในพื้นที่ และนำกำไรที่ได้ เข้าสมทบกลุ่ม
- กลุ่มเด็กรักษาสวนกง มีสมาชิก 10 คน เป็นกลุ่มเยาวชนที่มีความรัก และหวงแหน บ้านเกิด รวมตัวกันเพื่อทำกิจกรรมอนุรักษ์ชายหาด เช่น ติดตามสภาพชายหาดทั้งระบบ ทุกเดือน นอกจากนี้กลุ่มดังกล่าวยังเก็บข้อมูลภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับชายหาดและทะเล
- กลุ่มปูลม มีสมาชิก 15 คน เป็นเด็กอายุช่วง 6 – 14 ปี รวมตัวกันเพื่อสร้างเยาวชนรุ่น ใหม่ให้มีจิตสำนึกรัก และหวงแหนในทรัพยากร

วิชาที่มีการเปิดการเรียนรู้ โดยทางชุมชนเป็นคนถ่ายทอด มี 4 วิชา

1. วิชาดูหล้า
2. วิชาปลาเค็มฝึงทราย
3. วิชาชุดบ่อน้ำจืดบนชายหาด
4. ภูมิปัญญาการแปรรูปปลาเส้น
5. การผลิตโซลาร์เซลล์

การดำเนินการในช่วงที่ผ่านมา ได้มีการทดลองสอนไปแล้ว โดย Home School ได้เข้า ร่วมมาแล้วประมาณ 70 รุ่น ซึ่งผู้เข้าร่วมมาจากหลากหลายพื้นที่ทั้งใน และต่างประเทศ ซึ่งผลลัพธ์ที่

ได้ นักเรียนและผู้เข้าร่วมที่เข้าร่วมโครงการได้ความรู้จากการเข้าร่วมกิจกรรม และสามารถนำความรู้ที่ได้ ไปถ่ายทอดต่อ และบางกลุ่มสนใจมาเรียนรู้ซ้ำ เพื่อเพิ่มเติมความรู้ในส่วนที่ตนเองต้องการ

การสื่อสารสู่สังคมทั้งภายในและภายนอก

1. พื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งเรียนรู้ และอาจมีการจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนภายใน และภายนอก เครื่องมือที่ใช้เป็นสิ่งสนับสนุน ได้แก่ สมุดเยี่ยม (มีการบรรยายสิ่งที่ประทับใจ)
2. การสื่อสารเชิงบวก เช่น การทำสารคดีเพื่อถ่ายทอดของดีในชุมชน สู่สังคมภายนอก เพื่อให้เห็นถึงคุณค่าของพื้นที่

ปัญหา อุปสรรค ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร

1. ในชุมชนมีการใช้อำนาจเงินกับผู้สนับสนุนในการสร้างโครงการขนาดใหญ่ของรัฐ เพื่อสร้างความสับสนด้านข้อมูล เช่น เรื่องรายได้ที่ประชาชนจะได้รับ การนำความเจริญสู่ชุมชน ซึ่งประเด็นดังกล่าวสามารถสร้างความแตกแยกให้ชุมชนได้ นอกจากนี้ยังมีอำนาจเงิน ที่มาโดยการสนับสนุนผ่านกิจกรรม เช่น การอบรมภาษาอังกฤษ การศึกษาดูงาน การเลี้ยงปลา ฯลฯ
2. ความไม่เท่าเทียมกันในเรื่องการประชาสัมพันธ์ผ่านทางรายการวิทยุ เช่น ฝ่ายสนับสนุนรัฐมีการโฆษณาผ่านวิทยุในชุมชน เช่น การผลิตไฟฟ้าส่งผลต่อความเจริญของจะนะ แต่ในขณะที่ ฝ่ายด้านการพัฒนาโครงการรัฐ อาศัยช่องทางเผยแพร่ผ่านทางมัสยิด นอกจากนี้ การจัดกิจกรรมที่ทางกลุ่มต่าง ๆ เป็นการปลุกฝังจิตสำนึก ให้แก่ผู้เข้าร่วมกิจกรรม
3. การสื่อสารทางสาธารณะ โดยใช้จุดเด่น เรื่องการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ซึ่งการรักษาฐานทรัพยากรที่มีอยู่อย่างยั่งยืนจะมีค่า และส่งผลอย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต
4. การตอบสนองหลังจากการสื่อสาร มีทั้งทางบวกและลบ
 - ทางลบ มองว่าพื้นที่ดังกล่าวรัฐบาลปึกธงแล้ว คงต้องเป็นไปตามแผนที่รัฐบาลวางไว้
 - ทางบวก จะช่วยในเรื่องการประชาสัมพันธ์ให้บุคคลภายนอกรับรู้ผลกระทบที่เกิดจากการพัฒนา

ภาคผนวก

เวทีนำเสนอความก้าวหน้าการศึกษาข้อมูลโครงการวิจัย ครั้งที่ 2 ของโครงการจัดการความรู้ฐานทรัพยากรชุมชนด้วยกระบวนการวิจัยท้องถิ่นตามแนวลานบริดจ์ สงขลา – สตูล ณ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง (ศูนย์จิตอาสา) ม.6 บ้านเขาไคร้ อ.ควนกาหลง จ.สตูล วันที่ 16 มกราคม 2560

วัตถุประสงค์ :

เพื่อรับทราบความก้าวหน้าการเก็บข้อมูลของแต่ละพื้นที่

เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเสนอแนะซึ่งกันและกัน และสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างเครือข่ายนักวิจัย

นพ.สุภัทร ฮาสุวรรณกิจ แนะนำโครงการเบื้องต้น และทบทวนการบ้านที่ให้ไว้ และให้เจ้าภาพนำเสนอแนะนำพื้นที่และเริ่มนำเสนอ

1. กล่าวต้อนรับ โดยตัวแทนพื้นที่ควนกาหลง

นายรสนัน : ผู้รับผิดชอบและผู้ประสานงาน

เสน่ห์ของควนกาหลง ถ้าอยู่เกิน 3 วัน กลับไปแล้วจะกลับมาใหม่ ที่นี้บ้านเขาไคร้ ที่เลือกพื้นที่นี้ในวันนี้ เนื่องจากว่าเป็นพื้นที่ดั้งเดิมของควนกาหลง แต่ก่อนเรียกว่า บ้านไร่ รวมตัวกัน 3-4 คน ลากผู้หญิงขึ้นมาเพื่อมาทำเมียเพื่อสร้างทายาท และขยายพื้นที่ ประมาณ 200 กว่าปีก่อน หลังจากนั้นเกิดโรคภัยไข้เจ็บ จึงเกิดการอพยพ ย้ายถิ่นฐาน บ้านไร่หายไปจากพื้นที่ จนปัจจุบันก็ไม่มีบ้านไร่ แต่เป็นบ้านเขาไคร้และบ้านโ๊ะะ อยู่ร่วมกัน ทำกินร่วมกัน แต่วันนี้วัฒนธรรมแบบนั้นสูญหายไปแล้ว

หลังจากนั้นพอชุมชนอยู่ร่วมกัน พึ่งพากัน แต่พอมาถึงยุคที่พี่น้องที่อยู่ต่างพื้นที่เข้ามาอยู่ เมื่อปี พ.ศ.2505 มีการสร้างนิคมสร้างตนเองที่ซอย 7 ทางโรงพยาบาล ซึ่งเริ่มมีคนเข้ามาเยอะ และมีการจัดสรรที่ดิน แต่พื้นที่ ม.6 นี้ ไม่มีพื้นที่นิคมเลย แต่มีเจ้าของ เป็นพื้นที่ดั้งเดิมของชาวบ้านจับจอง สำหรับพี่น้อง ม.6 นี้ คือ สิ่งสำคัญ มีน้ำตก 3 แห่ง น้ำตกดาวกระจาย น้ำตกสายใจ และ น้ำตกธาราสวรรค์

ข้างในนี้ มีพื้นที่ของนิคมที่ถูกจัดสรร หรือนายทุนมาเช่า คือ บริษัทปาล์มไทย ไร่ละ 2 บาท ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องพิสูจน์

คนที่นี้ เขาใคร มีพื้นที่เท่าใดก็ยังเหลือเท่าเดิม

ฝั่งตะวันออก ที่เห็นเป็นพื้นที่ป่านั้น คือ พื้นที่ป่าที่เหลืออยู่

นายประยูร จันทรรชุม ประธานสภาองค์กรชุมชนควนกาหลง

เป็นผู้ริเริ่มในการจัดตั้งองค์สภาองค์กรชุมชนปี พ.ศ. 2558 และได้ร่วมกิจกรรมโครงการต่างๆที่ไม่ได้ผลประโยชน์กับตัวเองมากมาย

ที่นี่เป็นศูนย์เศรษฐกิจพอเพียง ที่สามารถมาดูงานได้ และต้อนรับผู้มีจิตอาสา จะมานอนค้างคืนได้

นายพงษ์ศกร นวลละออง รองประธานคนที่ 1

นายศุภกิจ เก่งมณี รองประธานคนที่ 2

การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนมีที่มาที่ไป และผมเป็นส่วนหนึ่ง ซึ่งมีการคิดก่อนที่จะมีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน จะทำอะไรให้มีการรวมตัว การรวมตัวของสภาองค์กรชุมชน สภาองค์กรชุมชนสามารถรวมตัวกันได้ ตามมาตราที่ 10 ของรัฐธรรมนูญ นอกจากสภาองค์กรชุมชนแล้ว ยังมีหน่วยงานอื่นๆที่ได้เข้ามาร่วมกิจกรรม

ยาภาศ บิลหมัด รองประธานคนที่ 3

2. แนะนำโครงการและทบทวนการบ้าน

ทบทวน : โครงการนี้ เราทำโครงการศึกษาให้ชุมชน 6 พื้นที่ตามเส้นทางรถไฟรางคู่ ตั้งแต่จะนะ เขาพระ พังงาเสา เนินพิจิตร ควนกาหลง ละงู

เพื่อให้ชุมชนทำการศึกษาว่าชุมชนเรามีอะไร อยู่ได้ด้วยอะไร เพื่อรวมข้อมูลกันตลอดเส้นทาง เพื่อให้เห็นภาพรวมของทุนทรัพยากรในพื้นที่ โดยมีทีมใหญ่ที่จะมีหน้าที่มารวบรวมข้อมูลอีกที ซึ่งจากที่เวทีครั้งที่ 1 มีการบ้านอยู่ 4 ข้อ 1) แผนที่ทำมือ 2) ประวัติศาสตร์ชุมชน 3)ฐานเศรษฐกิจชุมชน 4)รูปภาพ (เพราะรูปภาพจะสามารถบอกรายละเอียดได้ดีกว่าข้อความ)

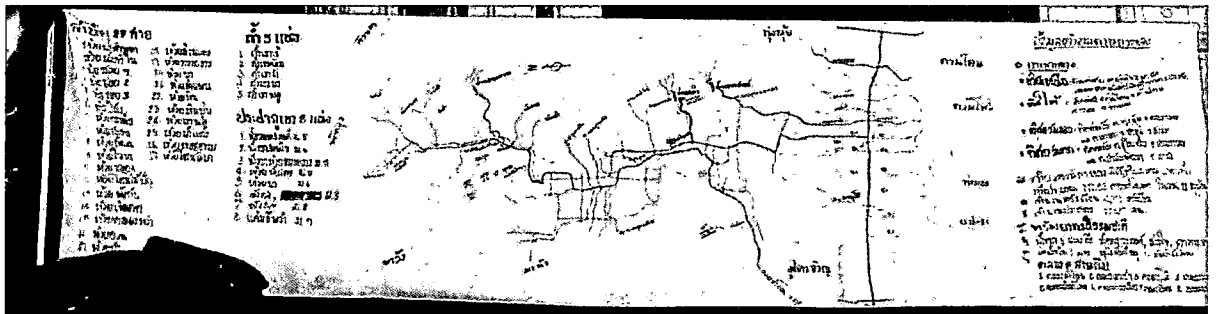
หน้าที่ของโครงการใหญ่คือจัดเวทีให้รวมทุกพื้นที่ให้เห็นภาพรวมของทุนแต่ละพื้นที่ เช่น เนิน พิจิตร สวนยาง และสวนผลไม้ ทุ่งตำเสา นาข้าว สวนผสมผสาน สวนกงเป็นประมง ทรัพยากรทาง ทะเลที่ยังสมบูรณ์

3. นำเสนอข้อมูล

ช่วงเช้า พื้นที่สตูล

กลุ่มที่ 1 ทีมควนกาหลง : โดยประธานสภาองค์กรชุมชน

นำเสนอข้อมูลโดยการใช้แผนที่ทำมือแสดงถึงพื้นที่และแหล่งทรัพยากรที่สำคัญ ได้แก่ น้ำตก สายน้ำ ลำห้วยต่าง ๆ มีการบอกเล่าประวัติศาสตร์ของชุมชนการตั้งถิ่นฐานดั้งเดิม และที่มาชื่อของสถานที่ ต่างๆ การจัดการน้ำเพื่อใช้ในชุมชน การใช้ประโยชน์ของสายน้ำโดยการทำประปาจากภูเขา การทำ ฝาย การทำนา เป็นต้น

แผนที่ตำบลควนกาหลง

ข้อมูลตำบลควนกาหลง

อาณาเขต

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ต.ปาล์ม อ.มะนัง และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเทือกเขาบรรทัด

ทิศใต้ ติดต่อกับ ควนโดน อ.ควนโดน ท่าแพ อ.ท่าแพ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ต.ทุ่งนุ้ย อ.ควนกาหลง จ.สตูล และ ต.เขาพระ อ.รัตภูมิ จ.

สงขลา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ต.อุไคเจริญ อ.ควนกาหลง และ ต.ปาล์มพัฒนา อ.มะนัง

เนื้อที่ : ตำบลควนกาหลงมีเนื้อที่ประมาณ 108,017 ไร่ หรือ ประมาณ 172.83 ตารางกิโลเมตร

หมู่บ้าน : จำนวน 11 หมู่บ้าน

ครัวเรือน : จำนวน 4,919 ครัวเรือน

ประชากร : จำนวน 14,345 คน

ทรัพยากรธรรมชาติ :

น้ำตก 3 แห่ง คือ น้ำตกสายใจ น้ำตกดาวกระจาย น้ำตกธาราสวรรค์

บ่อน้ำร้อน 1 แห่ง คือ อยู่ในพื้นที่ ม.11 บ้านปาล์มไทย

คลอง 8 สาย ได้แก่ 1) คลองลำโลน 2) คลองกลางป่า 3) คลองบุโล๊ะ 4) คลองระเกด

5) คลองมามาใหญ่ 6) คลองมามาเล็ก 7) คลองล้งเลน 8) คลองมาจ้ง

ลำห้วย 27 สาย ได้แก่

1. ห้วยน้ำด่านอก
2. ห้วยน้ำคำใน
3. ห้วย ซอย 9
4. ห้วย ซอย 2
5. ห้วย ซอย 3
6. ห้วยปิลัง
7. ห้วยตนเหล็บ
8. ห้วยทับสาร
9. ห้วยล้งเลน
10. ห้วยโนนา
11. ห้วย ซอย 8
12. ห้วยโตนไม้ปัก
13. ห้วยพังกับ
14. ห้วยเจ็ดคต
15. ห้วยคลองหรี
16. ห้วยยวน
17. ห้วยกำ
18. ห้วยसानแดง
19. ห้วยทรายขาว
20. ห้วยนา
21. ห้วยลำแพน
22. ห้วยหิน
23. ห้วยหินปูน
24. ห้วยเขาพลู

25. ห้วยน้ำแดง

26. ห้วยหอยกาบ

27. ห้วยโตนลิเก

ถ้ำ 5 แห่ง ได้แก่ 1) ถ้ำเข้ 2) ถ้ำเขาค้อม 3) ถ้ำเขาวัง 4) ถ้ำเขานา 5) ถ้ำเขาพลู

ประปาภูเขา 8 แห่ง ได้แก่ 1) น้ำตกธาราสวรรค์ ใช้ 3 หมู่บ้าน ทั้งซอย 3 2 9 10 2) น้ำตกสายใจ
ใช้ ม.6 3) น้ำตกห้วยทรายขาว ม.1 4) ห้วยน้ำแดง ม.5 5) ห้วยนา ม.6 6) ผัง 8/4 ม.8 7)
ผัง 8/5 ม.8 8) แคมป์พร้าว ม.1

สัญลักษณ์ในแผนที่

สีแดง เส้นถนน

สีน้ำเงิน สายน้ำลงสู่ทะเล ตัดสายหลักเส้น 4137

สิ่งที่จะทำต่อไป

ในอนาคต คณะทำงานน่าจะออกสำรวจในเรื่องของต้นน้ำและปลายน้ำ และจะทำให้เห็นของจริง ให้พี่น้องในพื้นที่ได้เห็นทรัพยากรในพื้นที่ จึงมารวมตัวทำงานกับคณะทำงานของสกว.

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

นายกิตติภพ สุทธิสว่าง :

Q : ผมเห็นที่นี่ ไม่ว่าห้วย ลำคลองต่างๆ แสดงว่าไม่ได้เสียเงินในการใช้น้ำ

A : ปกติประปาภูเขา แต่ละหมู่บ้านจะมีการจัดการกันเองในหมู่บ้าน แต่ถ้ามีช่วงน้ำท่วม จะมี
การลงขัน 100 – 200 บาท เพื่อให้คนที่จัดการ ที่มีภาวะน้ำแล้งบ้าง เมื่อปีที่แล้ว

Q : พื้นที่นี้ไม่ค่อยเหมือนพื้นที่อื่น เรื่องประปาภูเขาไม่ธรรมดา และโต๊ะขายที่ช่วยกันดูแล
กระบวนการที่จะสืบต่อเป็นแบบไหน

หลายๆ ที่มีลำคลองเริ่มหายไป เห็นต้นทุนแบบนี้ไม่มีก็ที เพราะเรื่องน้ำไม่ใช่เรื่องธรรมดา
เพราะเรื่องน้ำต่อไปเป็นวิกฤติน้ำที่ใหญ่มาก และตั้งคำถาม 3 ข้อ คือ

กระบวนการที่ผ่านมาเป็นอย่างไร?

การต่อยอดทำอย่างไร....

การสร้างกระบวนการที่ให้เห็นว่าต้นทุนนี้มีความหาศาลเป็นอย่างไร

A : ประปาภูเขา เริ่มได้รับงบประมาณจากชลประทาน และส่งต่อให้ควนกาหลง ดูแล ซ่อม
บำรุง และภายหลังได้จัดตั้งกลุ่มขึ้น เพื่อให้แต่ละหมู่บ้านได้ดูแลกันเอง ในอนาคตอาจมีการบริหาร

จัดการในเชิงธุรกิจ เพื่อผลประโยชน์ของพื้นที่ เพื่อให้ได้งบประมาณหรือกองทุนในการซ่อมบำรุง เมื่อ
 ยามเกิดวิกฤต ซึ่งมีการคุยและปรึกษาหารือประมาณ 2-3 ปี แล้ว เพราะมีชาวบ้านบางกลุ่มยังไม่
 เข้าใจในการเก็บเงินเพื่อเป็นทุนในการบริหารจัดการน้ำและช่วยเหลือในครัวเรือน ในยามวิกฤติ
 เขาใครเป็นที่ทำประปาเป็นจุดที่ 1 ธาราสวรรค์ทำเป็นจุดที่ 2 หากน้ำตกแห้ง น้ำทะเลก็น้ำจะแห้ง

Q : หากยกระดับเป็นประปา เมื่อฤดูแล้ง กำลังผลิตจะน้อยลงหรือไม่ ควรหาข้อมูล
 หากที่นี้จัดการเรื่องน้ำเรื่องไฟ ได้ จะเป็นนวัตกรรมใหม่ จัดการน้ำ-ไฟได้ จะพลิกเรื่องกระบวนการ
 ชุมชน

A : กำลังน้ำที่มาจากสายห้วยเล็กๆ กว่าจะมารวมที่น้ำตก ต้องรวมมาจากหลายๆสาย ซึ่ง
 อาจจะทำให้ไม่สามารถผลิตกำลังไฟฟ้า

A : ในเรื่องของสายน้ำ เราพยายามทำให้น้ำมีคุณค่า เรื่องของพลังงานไฟฟ้า ชาวบ้านมีการ
 คิดแล้ว ตั้งแต่พวกผมยังไม่เกิด แต่กระบวนการทำมันยาก ตอนนี้นำสภาองค์กรชุมชนในการขับเคลื่อน
 มีการคิดว่าจะทำอย่างไรให้น้ำจากต้นน้ำทั้งหมด ไม่ให้ไหลลงคลองหรือลงทะเลเฉยๆ แต่ให้ชาวบ้านได้
 ใช้ มีการเก็บค่าน้ำวันละ 1 บาท

รองฯ : รองนายกเนนิพิจิตร

ขอชื่นชมสภาองค์กรชุมชน สำหรับเรื่องการจัดการน้ำสามารถใช้กลไกสภาฯ มาคุยกันตามมาตรา 21
 ขอยกตัวอย่างหนึ่งที่เป็นการทำงานขับเคลื่อน โดยใช้สภาองค์กรนั้น ๆ ขับเคลื่อน เช่น ตำบลพิจิตร..
 โครงการบ้านพอเพียงชนบท ใช้บพอช.

ฐานทรัพยากรควน เขา ถ้ำ

ควนหมาไม่หยัก เป็นควนสูงชัน หมาขึ้นไม่ไหว ต้องเดินถด ซ้ำๆเนื่อยๆ

ควนธง เห็นทะเล ปากบารา เป็นยอดเขาที่สูงที่สุดของควนกาหลง

ควนช้าง เคยมีช้างอยู่ มีการสัมปทาน

ช่องตึง น้ำตกไหลผ่านควนลิเก ยามเที่ยงจะได้ยินเสียงเหมือนเครื่องดนตรีของโลก

เขาใคร อยู่หมู่ที่ 11 เดิมเป็นพื้นที่หมู่เดียวกัน

ควนร้อน เมื่อติดไฟแดง

เขานา จะมีรอบนา มีฝั้งมาอยู่

แหล่งน้ำ น้ำตกธาราสวรรค์ เมื่อ 2530 มีละอองเป็นประกาย

น้ำตกสายใจ เป็นม้าม่านุ้ย โดยนายหนก แก้วสมาน ซึ่งร่วมตัวกับบริษัทปาล์ม

น้ำตกดาวกระจาย ตั้งชื่อ นายเชื่อม ตกลงมาสูง เป็นละอองน้ำ

คลองลำโลน เป็นสายหลักลงสู่ทะเล

ควนธง หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีผู้พบธงสามเหลี่ยม ปักเป็นสัญลักษณ์อยู่บนยอดเขา ซึ่งยอดเขาดังกล่าวเป็นเขาสูงสุด

แหล่งน้ำ :

น้ำตกธาราสวรรค์

น้ำตกสายใจ

น้ำตกดาวกระจาย

คลองลำโลน คลองกลางป่า คลองมาจิ่ง คลองเกต-การะเกต

บรรยายภาพ : ทั้งกระบวนการศึกษาและการเก็บข้อมูล ตอนนี้นำการขึ้นไปสำรวจป่าแล้ว 1 ชุด มีการไปดูป่าดูน้ำ เจอสมุนไพรมะขาม ขมิ้นชัน ขมิ้นแดง กล้วยไม้ สายน้ำกินได้เลย รอยเท้าควนใหญ่ ประมาณ 70 กิโล ต้นหลาโอนไวแกงเลียง

บรรยากาศ : ที่ทำอยู่ตอนนี้ คือ คนกับป่า

นายถวิล ขุมละออง :

ที่นี้สินค้าลำเลียงจากท่าแพไปนคร แต่ก่อนท่าแพเป็นท่าเรือ

เป็นคนจังหวัดสงขลา เริ่มมาอยู่ที่นี่เมื่อ พ.ศ. 2498 ตอนนั้นตำบลควนกาหลงยังไม่มี

ประวัติเขาใคร ได้มาอยู่อาศัยกับผู้เฒ่าผู้แก่ มาอยู่กับโต๊ะดา เป็นนายด่าน อยู่เขาบรรทัด

ที่นี้เป็นเส้นทางลำเลียงสินค้าสมัยโบราณจากท่าแพ ไปนครศรีธรรมราช สมัยก่อนท่าแพเป็นท่าเรือ โต๊ะนายแดงมาเป็นด่านเฝ้า มีการกันไม่ให้ใครไปมา จึงอยู่ที่นี่ เมื่ออยู่นาน ๆ มีคนมาพลอยอาศัยอยู่ โต๊ะขาวและโต๊ะล่อง จึงเริ่มสร้างชุมชน ได้ลูกหลานหลาน

ไม่รู้ว่าน้ำตกธาราสวรรค์ รับน้ำได้เท่าไร เมื่อก่อนก็มีคนเข้ามาบุกรุกเพื่อจะอยู่ ชาวบ้านโดยการนำของผู้ใหญ่เลยมีการอีกแล้ว ไม่สำเร็จจึงเอาอุทยานมาอยู่ ช่วงอุทยานพวกเรารักษากันเอง

น้ำตกสายใจ มีคนมาบุกรุก พวกเราขึ้นไปอีก ก็จับเลย

หน้าฝนพยายามผันน้ำเพื่อการทำนา และเมื่อฝายไม่ได้ผลจึงขอให้บริษัทเข้าช่วยเหลือ และมีการไปดูงานเขารักเกียรติ

เรื่องไฟฟ้าก็คิดกับพ่อตา ไม่อยากให้สูญเสียความสวยงาม จึงทำจุดที่เหมาะสม และปล่อยน้ำลงมา เพื่อการทำนา และต้องการทำนาต่อ เนื่องจากราคาดี

นพ.สุภัทร ฮาสุวรรณกิจ :

1. อาจขยายภาพของน้ำตกธาราสวรรค์ เพื่อให้เห็นฝั่งของน้ำตก
2. เราเห็นกระบวนการหลายอย่างในการลงพื้นที่ สิ่งที่ทีมควนกาหลงเล่าให้ฟัง เราต้องหาคนบันทึก เพื่อเก็บข้อมูล

คุณเพ็ญประไพ ภูทอง:

ข้อมูลแผนที่ใน Google นำเสนอแผนที่ที่เส้นทางรถไฟผ่าน

ควนกาหลงจะผ่านพื้นที่ไม่เยอะ ม.1-7 จะผ่านด้านล่าง แต่จะไม่ติดหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะติดทุ่งน้าย

ที่ควนกาหลง จะมีสถานที่รถไฟควนกาหลงที่จะสร้างขึ้นใหม่ เป็นที่ซ่อมบำรุงขนาดใหญ่ (ตั้งใกล้กับแหล่งน้ำ ขอยกก่อนถึงแยกทุ่งตำเสา)

กลุ่มที่ 2 พื้นที่ปากบารา

ทีมสองล้อรักบ้านเกิด

นายเขาวลิต ชุสกุล : หัวหน้าทีมงานวิจัยรายได้จากการท่องเที่ยว ต.ปากน้ำ ทีมอาสาสมัครพิทักษ์ปะการัง

ข้อมูลที่ได้จากการไปศึกษามา เรื่องรายได้จากค่าธรรมเนียมร้านค้า รับฝากรถ

การท่องเที่ยวตำบลปากน้ำ วันอาทิตย์วันเดียว เฉพาะลาน 18 ล้าน 120 แผง หนึ่งเดือนขายได้ 4 วัน สร้างรายได้เดือนละ 960,000 บาท ส่วนใหญ่ที่คนจังหวัดสตูลที่ซื้อของในวันหยุด มาเที่ยวพักผ่อน ส่วนใหญ่เป็นของกิน

กิจกรรมที่กลุ่มสองล้อรักบ้านเกิดทำ คือ ช่วยในเรื่องของการดูแลต้นไม้ ห้ามตัดต้นไม้และดูแลขยะ ถ้าไม่มีต้นไม้จะส่งผลกระทบต่อแม่ค้าและทำให้เศรษฐกิจบริเวณนั้นเสียหาย

รายได้ขั้นต่ำที่นี่ ร้านค้าได้ 2,000 บาท/อาทิตย์

ค่าธรรมเนียมอุทยานแห่งชาติเกยตรา ปี 2558 ได้ 760,000 บาท ปี 2559 ได้ 460,000 บาท สาเหตุที่ได้น้อยลง ตั้งข้อสังเกตว่า อาจเป็นเพราะเปลี่ยนหัวหน้าอุทยาน

สำหรับค่าธรรมเนียมของอุทยานแห่งชาติตะรุเตา ก็ได้น้อยเช่นกัน เมื่อเปลี่ยนหัวหน้าอุทยานคนใหม่

ยกตัวอย่าง : รีสอร์ทที่ดูแล สร้างรายได้ประมาณวันละ 10,000 บาท และที่ปากบารา มีประมาณ 20 รีสอร์ท

บริษัททัวร์ 10 บริษัท รายได้ ประมาณ 500 คน/ค่าตัวไปหลีเปะ คนละ 900 บาท

สรุปภาพรวม จากการท่องเที่ยวของจังหวัดสตูลต่อเดือน รายได้ไม่ต่ำกว่า 1 หมื่นล้าน

ผลกระทบ ถ้ามีการสร้างท่าเรือน้ำลึก เล่าประสบการณ์บรรยากาศของแหลมฉะบับ มีเพื่อนอยู่ที่แหลมฉะบับ บรรยากาศในสมัยก่อนเหมือนกับที่สตูลหมดเลย มีทะเล มีหอยเสียบ ที่แหลมฉะบับใช้วิธีการซื้อที่ดินจากชาวบ้านบริเวณหน้าหาด และชาวบ้านไปซื้อที่ใหม่ สุดท้ายก็ใช้ประโยชน์ไม่ได้ เพราะโดนผลกระทบจากอุตสาหกรรมที่สร้างขึ้นมาก ภาพบรรยากาศจะเปลี่ยนไปเลย ไม่มีเรือที่หาด ไม่มีกุ้ง หอย ปู ปลา และเขาสร้างงานให้เรา คือ อุตสาหกรรม ลูกหลานที่เรียนสูงก็กลับมาเป็นลูกจ้าง คนที่เคยมีที่เยอะก็กลับไม่มีที่ หลายคนยากจนเพราะการสร้างอุตสาหกรรม ปัจจุบันคนแหลมฉะบับไม่มีใครเป็นเจ้าของ ชาวบ้านไม่มีงาน พอไม่มีงานก็มีหนี้ ซึ่งก่อนสร้างชาวบ้านออกทะเล 3 วัน ก็ได้แล้ว แต่เมื่อมีอุตสาหกรรมก็ตกงาน ถึงมีงานรองรับก็เป็นงานในโรงงาน จึงเป็นที่มาของการอนุรักษ์

ที่ลาน 18 ลาน รถไฟจะพาดที่ลาน 18 ลานพอดีและเป็นอยู่ซ่อมบำรุงของทางรถไฟอีก ยังไม่รวมอยู่เรือและอยู่ซ่อมทางรถไฟอีก ปัจจุบันเป็นที่จอดเรือท่องเที่ยวและเรือประมง โชนนี้จะอยู่ในเขตอุทยานเภตรา ซึ่งในอนาคตจะมีการถอดเภตราออก แต่เรือจะวิ่งผ่านอุทยานตะรุเตา ตะรุเตา คืออุทยานแห่งชาติของประเทศไทย ที่มีปะการังที่สมบูรณ์ที่สุดและสวยงามมาก ในสตูลมีปะการังที่สมบูรณ์ที่สุด 80 % ส่วนอีก 20 % ที่กระบี่ ภูเก็ต

สตูล มีทรัพยากรที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั่วประเทศ และตอนนี้มีนักศึกษาพม่ามาอนุรักษ์สตูลและเขาจะมาศึกษาบทเรียนที่จะเกิดขึ้นที่ปากบารา เพื่อกลับไปฟื้นฟูการท่องเที่ยวที่พม่า ชุดที่สำรวจข้อมูล เป็นชุด 2 ล้อรักบ้านเกิด

เล่าบรรยากาศ การสำรวจลาน 18 ลาน

นายสักรี ทีมสองล้อรักษบ้านเกิด

การลงสำรวจ ชาวบ้านยังไม่รู้ว่าพื้นที่ตรงนั้นจะมีอะไรเกิดขึ้น แต่เมื่อรู้ว่าจะมีอะไรเข้ามา ก็ยินดีให้ข้อมูลที่เป็นความจริงมากที่สุด แต่บางส่วนก็ยังไม่เข้าใจและยังไม่ได้รับข้อมูลอย่างชัดเจน ทำให้ไม่ยอมให้ข้อมูลที่เป็นความจริง บางทีก็ถูกใส่ร้ายว่า ทำงานแล้วได้เงิน วันละ 300 บาท อยากให้ทีมทำข้อมูลวิจัยเป็นรูปเล่มแจกทั้งสองฝั่ง

นายเชาวลิต : พี่ชายเคยถูกถามว่า ไปค้าเหมือนน้องชายไหม ?? พี่ชายตอบว่าไม่ได้ไป เพราะไม่มีเวลา ต้องทำงาน ดูแลรีสอร์ท ชาวบ้านจึงบอกไปว่า ถ้าอย่างนั้นไว้สาปกลงเมื่อไหร่ก็จะมีเวลาออกไปค้าเอง

บังเชษฐ์

เยาวชนเป็นคนที่ไม่ได้ว่างงาน ทุกคนมีหน้าที่ของตัวเอง ทั้งทำงานและเรียนหนังสือ โกด์พัวร์ กว่าจะได้เจอกันค่อนข้างยากมาก ส่วนใหญ่จะเป็นเสาร์-อาทิตย์

เงื่อนไขที่เกิดจากการสำรวจข้อมูลตลาดนัด 18 ล้าน กลุ่มแม่ค้าไม่ใช่จากสตูลอย่างเดียว คนที่มาค้าขายมีตั้งแต่ความรู้ตั้งแต่ ม.4 – ป.ตรี มีร้านค้าหนึ่งที่น่าสนใจ คือ ร้านค้าอินทรีย์ ขายของที่ปลูกในบ้าน ถูกละ 10 บาท 1 อาทิตย์ขายได้ 2,000 - 3,000 บาท และเจอคนนับรถและประเมิน คนที่มา

ตลาดนัด ประมาณ 5,000 คน เข้าออก คิดเล่น ๆ ว่าคนละ 100 บาท ก็คิดว่าเป็น 500,000 จนวน
เยาวชนจะขอมงล้อคอง 200 บาท และจะจ่ายครั้งละ 20 บาท

ปัญหา

โครงการอ่าวละงู เป็นโครงการที่ไม่มีเจ้าภาพโดยตรง ทั้งแหลมงูและอ่าวสน ซึ่งการเดินทางเพื่อให้เห็น
พลัง ได้ข้อมูลเชิง Action ทำได้ยาก

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น :

หมอ : เช่น ตัวเลขเชิงเศรษฐกิจมีค่ามากสำหรับการต่อสู้ เช่น คนที่ไหนที่มาเที่ยวลาน 18 ล้าน ผังริ
สอร์ทต่างๆ ซึ่งนิยามของที่นี่คือ “จนสันติ”

อ.จอย : เคยดำน้ำแถวสตูล เกาะอาดัง และที่กระปี ที่สตูลสวยที่สุดแล้ว มีปะการัง 7 สี เสียหายมาก
ถ้าเกิดโครงการนี้ขึ้น (แลนบริจด์) เพราะธรรมชาติสร้างความสวยงามของมันเองขึ้นมาแล้ว เราไม่
สามารถสร้างได้

รันทิมา หลังปูเตะ : ผู้ช่วยผู้ปกครองนิคม ตำแหน่งนักพัฒนาสังคมชำนาญการ

ยินดีที่สกว.ลงมาทำวิจัยในพื้นที่ควนกาหลง

พื้นที่นิคม มีความพิเศษ มีเรื่องราวของมัน พิเศษ เพราะเป็นการจัดที่ดินของรัฐให้แก่คนที่
ประสบปัญหาทางสังคมในหลากหลายรูปแบบเข้ามาอยู่ในพื้นที่ มีการจัดสรรหลากหลายรูปแบบ การ
จัดพื้นที่อาจไม่เหมือนพื้นที่ข้างเคียง และยินดีที่จะให้ เรื่องราววิถีชุมชน ข้อมูล ข้อกฎหมายของ
ภาครัฐ

ด้วยความสนทสนมส่วนตัว และยินดีที่จะร่วมเป็นที่ปรึกษา โดยเฉพาะพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับ
ทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของนิคมสตูล นิคมสตูล 22,100 ไร่ หากให้เจ้าหน้าที่นิคมอย่างเดียวดูแล
ไม่ไหว

ดีใจที่ภาคประชาชนลงมาทำงาน ไม่เกี่ยงว่าจะเป็นใครที่มาช่วยกันทำงาน แต่อยากให้ชุมชน
ดีขึ้นเรายินดี และได้ให้งานวิจัยตนเองไป 1 เล่ม เรื่องผลสัมฤทธิ์ในการดำเนินงานของนิคม

กลุ่มที่ 3 พื้นที่ เขาพระ

นายปีสอน หมัดหลี หัวหน้าโครงการ

บั้งนั้น :

ถือเป็นโอกาสดีที่พวกเราได้มาพบปะกัน 2 เดือนครั้ง ได้มารับรู้เรื่องราวของพี่น้องต่างพื้นที่ ถือว่าเป็นสิ่งที่สุดยอดมาก

ประวัติของพื้นที่เขาพระ เป็นรอยต่อกับสตูล เป็นบ้านพี่เมืองน้องกับสตูล พื้นที่เขาพระสมัยก่อน หาดใหญ่ไม่มีเส้นทางให้เดินทาง เมื่อนั่งรถต้องให้ทันรถคันแรก คือ ไปลงควนเนียงและขึ้นรถไฟไปหาดใหญ่ เมื่อถึงด่านในดง ถึงตรงนั้น มีลูกโอ ไข่ต้ม ไช้กระทาก กล้วยต้ม เมื่อถึงแล้วกินอร่อย อดีตพื้นที่เขาพระ มีเขา มีควน คนในชุมชนจะอยู่ข้างใน 2-3 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านด่าน คลองหิน ในบ้าน หลังสงครามคนถึงได้ออกมาอยู่ริมถนน เพราะมีความสะดวกมากขึ้น

เมื่อก่อนมีช้างมาก เป็นช้างโซนเดียว

ปีะหรนปลูกกล้วย มะพร้าว ยาง เพราะมีช้างมาถอน ซึ่งในยุคนั้นมีนักพัฒนาลงไป จะเห็นร่องรอยของช้างอยู่

คนสมัยก่อนใช้วิธีการถางซุยและปลูกอะไรที่ขึ้นได้ก็ขึ้น อะไรที่ไม่ขึ้นก็ตายไป คนสมัยก่อนใช้ชีวิตแบบนี้ หากินง่าย มีปลาเยอะมาก จับกับมือได้ วัฒนธรรมตอนเช้าๆคนจะไปนั่งริมคลอง มีปลาเยอะมาก สัตว์ป่าก็เยอะ เช่น เม่น ชะนี สายน้ำสายคลอง

ยุคหลังจากนั้นมา แผนพัฒนาเศรษฐกิจไม่รู้กี่แผนที่ลงมา ทำให้สิ่งเหล่านี้น้อยๆหมดไป เช่น การปลูกยางสงเคราะห์ ทำให้พื้นที่ร่อยหรอลงไปเรื่อยๆ พืชหมด สัตว์หมด มีร่องรอยเหลืออยู่ไม่มาก เป็นพรรณพืชที่เหลืออยู่ในพื้นที่ต้นน้ำ

เราไปสำรวจพื้นที่มาแล้วก็พบว่า มีพืชพรรณ สมุนไพรอยู่ก็ดีใจ จากการสำรวจพืชหลายๆชนิด พบผัก
เหมาียงที่สะอาดและมากที่สุด แต่ว่าต่อไปในอนาคตไม่รู้จะอะไรจะเกิดขึ้น แต่เมื่อได้ยีนแผนที่จะสงมา
อีกจะมีผลกระทบกับเราอย่างไรบ้าง ก็กังวลใจ

นายปีสอน หมัดหลี่ :

นำเสนอชุมชนที่รถไฟพาดผ่าน โดยแผนที่ Google มี 8 ชุมชน ได้แก่

1. บ้านบนควน ติดมัสยิด มีเส้นทางรถไฟผ่านพอดี
2. บ้านต้นชะ จะผ่านหัวโค้งพอดีเฉียดมัสยิด
3. บ้านห้วยนา
4. เขาลูกกลม เป็นพื้นที่บ้านบังนันทน์ เป็นศูนย์การเรียนรู้
5. บ้านแม่พรุ เป็นเส้นทางมาทางสตูล
6. ชุมชนคลองลำแซง ถัดจากชุมชนเขาลูกกลม
7. ชุมชนปากทางแม่มาย อยู่ข้างนอกหน้าถนน
8. ชุมชนคลองหินนอก อยู่ในพื้นที่ของผู้ใหญ่บ้าน

สถานที่สำคัญ

กูโบร์ มัสยิด สวนป่าสมุนไพร สวนเกษตรธาตุ 4
สถานที่ท่องเที่ยว ได้แก่ น้ำตกโตนหน้าผี

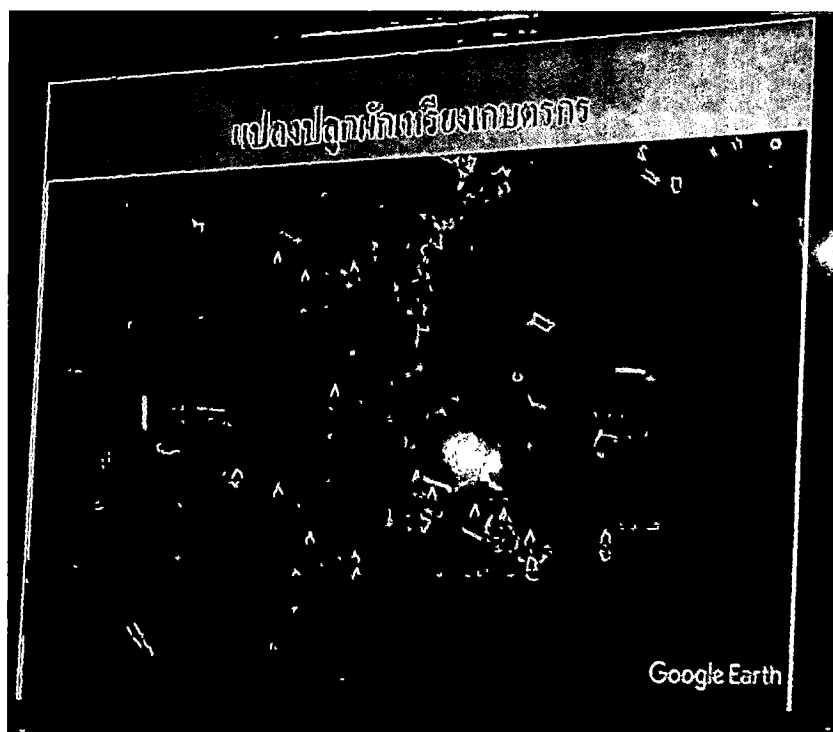
สำรวจบ้านเรือนในชุมชน

จากที่เราทำแผนที่ เก็บข้อมูลแต่ละบ้าน ทำให้เราได้ว่าในชุมชนนี้มีกี่บ้าน มีบ้านใครบ้าง

สำรวจพื้นที่

แปลงปลูกผักเหียงเกษตรกร

จากการลงพื้นที่สำรวจทำให้เราเห็นว่า ผักเหียงสามารถสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนได้

การสำรวจแปลงปลูกผักเหียง

งานที่จะทำต่อไป

- ศึกษาผลผลิตด้านการเกษตรในชุมชน
- จัดทำแบบสอบถามรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในด้านต่างๆ
- จัดทำแผนที่เดินดินเพิ่มเติม (รัศมีซ้าย-ขวา ตลอดแนวเขตทางสายไฟในชุมชน)
- ศึกษาและรวบรวมพันธุ์พืชสมุนไพร

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

Q : พี่เสื้อแดง : พื้นที่เขาพระ เห็นมีมัสยิด แต่เห็นมีวัดด้วย มีความเป็นมาอย่างไร

A : ครูเอ : สมัยก่อนเขาพระ คือ ตำบลท่าชะมวง จากนั้นสีทองมาเป็นตำบลเขาพระ ที่เขาพระมีพระอยู่บนเขา อีกฝั่งเป็นมัสยิด เป็นหมู่ 4 กับ หมู่ 11 รวมทั้งไทยพุทธและอิสลามตลอดจนนาสีทอง ในหมู่ 11 อยู่หน้าตลาดเขาพระ เดิมรวมกันหมดสี่สอนรวมถึงต้นชะ เป็นหมู่ที่ 7 บ้านคลองแก้วเป็นหมู่ที่ 8 พอมาแยกเป็นตำบลเขาพระ มีการแยกหมู่บ้านใหม่หมู่ที่ 12 เป็นคลองแก้ว แยกมาจากตำบลท่าชะมวง 80 เปอร์เซ็นต์ เป็นอิสลาม และ 30 เปอร์เซ็นต์เป็นไทยพุทธ แต่ไม่มีปัญหาอะไร สามัคคีกันดี เวลาไทยพุทธมีงานอะไรก็จะให้อิสลามไปทำ เขาพระเป็นชุมชนสองวัฒนธรรม

หมอ :

รอบที่แล้ว เขาพระนำเสนอทุนทางทรัพยากรที่สำคัญ มีสมุนไพร น้ำผึ้ง รอบหน้าอาจต้องมีข้อมูลและค่อยไปเก็บรูป ว่าอยู่ตรงไหน อย่างไร
ชื่นชม มีการใช้แผนที่ google มานำเสนอ

กลุ่มที่ 4 พื้นที่ทุ่งตำเสา

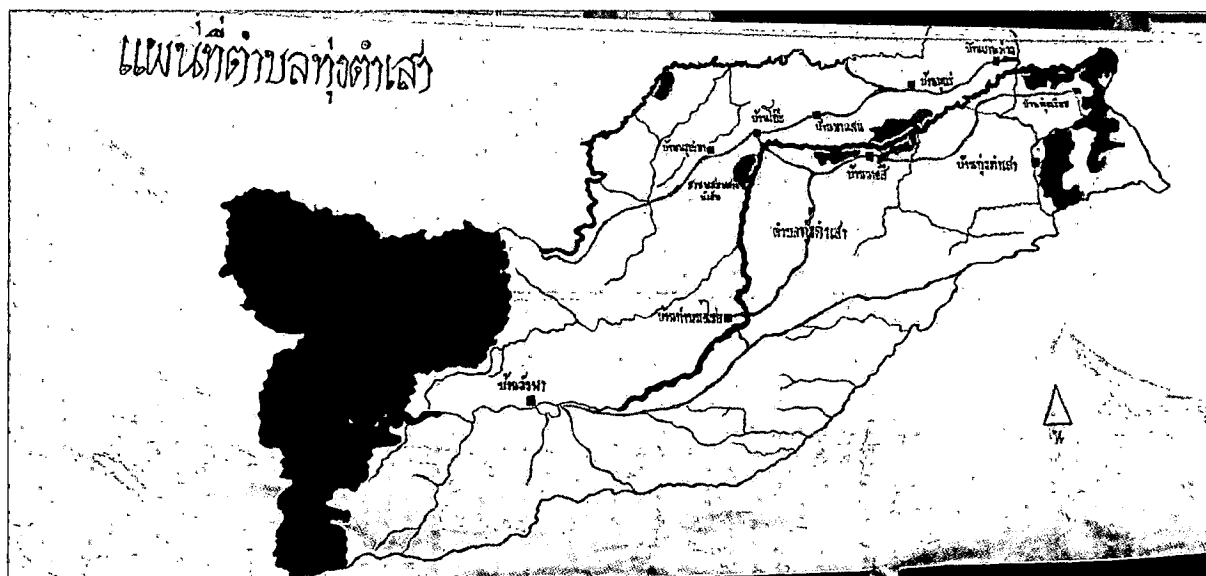

สุนันต์ รัตนพันธ์ (บัณฑิต) : ประธานชุมชน

การอยู่ร่วมกัน คือ การอยู่กันเป็นญามาอะห์ (อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม) “ เราต้องทำให้สุดความสามารถ แต่ความสำเร็จอยู่ที่พระเจ้า ”

แนะนำแผนที่ทุ่งตำเสา

ทุ่งตำเสา เป็นพื้นที่ที่ติดกับตำบลควนลังและตำบลฉลุง เขตแดนมาชนกับตำบลทุ่งนุ้ยติดเขตแดนสตูล และไปชนคลองหลา อ.คลองหอยโข่ง เป็นตำบลเดียวที่เหลืออยู่พอที่จะเป็นปอดให้กับพี่น้องเมืองหาดใหญ่ จ.สงขลา ที่ยังพอมิป่าไม้ มีพื้นที่นา มีน้ำตกโดนงาช้าง

แผนที่ตำบลทุ่งตำเสา

พื้นที่ตำบลทุ่งตำเสา

ตำบลทุ่งตำเสา มี 10 หมู่บ้าน ปกครองด้วยระบบประชาธิปไตย เป็นชุมชนสองวัฒนธรรม

สถานที่สำคัญ ได้แก่ มัสยิด 3 แห่ง วัด สำนักสงฆ์

สายน้ำ มี 2 สาย ได้แก่ สายคลองตำ ซึ่งลงมาจากวังพา และสายคลองวาด ลงจากโดนงาช้าง และไปลงคลอง ร.1 ทั้งหมด แต่ก่อนลงคลองอยู่ตะเภา

มีโครงการวิจัยโครงการนา ที่ ม.4 พื้นที่นา ม.1 2 3 4 5 6 พื้นที่ริมคลองอิตำที่เป็นจุดเด่น คือ การทำสวนผสมผสาน

ทุ่งตำเสา มีจุดเด่น 2 อย่าง คือ การทำนาและการทำสวนผสมผสาน

“ ผมจะทำให้ดีที่สุดกับทีมงาน ซึ่งได้สร้างทีมงานไว้ทุกหมู่บ้านแล้ว ”

พื้นที่นาราคาประเมิน ถ้าติดท้องนาประมาณ 8,000 บาท ถ้าติดถนนประมาณ 10,000 บาท ราคาขายที่ไร่ละ 50,000 บาท ถ้ารถไฟรางคู่ผ่าน พี่น้องจะสูญเสียรายได้เฉพาะนาข้าว 12 ล้าน ถ้าทำหมด 24 ล้าน ซึ่งประชาชนมองไม่เห็น ซึ่งการทำวิจัยเราทำข้อมูลชี้แจงให้ชาวบ้านเห็นว่าถ้าหากทางรถไฟผ่านจะเกิดอะไรบ้าง เราจะสูญเสียอะไรบ้าง แล้วเราจะไปอยู่ไหน

พินก

วิถีวัฒนธรรม

ทุ่งตำเสา จะเด่นเรื่องวิถีวัฒนธรรม

วันว่างเปลว ซึ่งในวันว่างเปลว จะมีการกินขนมจีนโดยทำจากข้าวพื้นบ้าน แต่ปัจจุบันอาจจะเป็นการซื้อ แต่ก็ทีมที่กำลังรื้อฟื้น พื้นฟูการทำขนมจีนโบราณ ซึ่งตอนนี้ก็ยังมีการทำอยู่

วัฒนธรรมเกี่ยวกับวิถีการทำนา มีการรื้อฟื้นการหมักเดือนสิบ โดยทีมเยาวชนที่ร่วมกันฟื้นฟูและมีการอนุรักษ์พืชพื้นบ้าน ซึ่งมีการอนุรักษ์มาตลอด ถือว่าเป็นจุดเด่นของทุ่งตำเสา

มีทีมกลองยาว ที่เพิ่งตั้งขึ้น เพราะจะสอดคล้องกับวิถีวัฒนธรรม

ทีมทำปุ๋ยอินทรีย์ ม.4 มีการผลิตปุ๋ยอินทรีย์เพื่อใช้ในการทำนา

การจัดการน้ำ เรื่องการสร้างฝายมีชีวิต ม.3

การฟื้นฟูประเพณีแข่งวัว ช่วงหน้าวัว ซึ่งเพิ่งเริ่มปี 58 เป็นกิจกรรมที่ได้รับการตอบรับอย่างดีจากคนในชุมชน จาก ผอ.บ. อดีตนายก รวมทั้งทีมเยาวชน มีการสอนการทำว้าวให้แก่เด็กๆ เยาวชน

พิธีไหว้เทียมดา ตอนทำบุญเดือนห้า

ลงแขกเกี่ยวข้าว

วิถีชีวิต / ภูมิปัญญาท้องถิ่น / แหล่งอาหารจากธรรมชาติ

ประมงน้ำจืด แหล่งอาหารธรรมชาติที่ทุ่งตำเสา มีการจับปลาที่ชลประทาน ม.5 บ้านโฮ๊ะ ติดกับมัสยิดดารุสสุตา ฤดูน้ำหลากปลาจะมีเยอะ เรียกว่า “ลูกเหล็กโคน” (ภาษาใต้)

การบริหารจัดการน้ำในชุมชน

ประปาหมู่บ้านของหมู่บ้าน ดึงน้ำคลองจากคลองอิต้า ประมาณ 48,200,000 กว่าลิตร/ปี (ปี 58 คิดตามบิลที่ใช้น้ำ)

ตู้บริการน้ำดื่ม ใช้ระบบ RO ได้งบประมาณจากโครงการพระราชรัฐ

บัณฑิตหน้าเหยียบ สันทรน

สวนผสมผสาน

นายหมัดหน้าเหยียบ สันทรน

มีพื้นที่ 3 ไร่ ยาง 1 ไร่ครึ่ง

การทำสวนเกษตรผสมผสาน ไม่จำเป็นต้องมีพื้นที่มากมาย มีเพียง 1 งานก็ทำได้ แต่จะปลูกหลายอย่าง เรียกว่า “ปลูกหลายเชิง” ของผม 1 ไร่ครึ่ง จะมียาง ประมาณ 300 มีผักกูด ใ้ มีทุกสิ่งทุกอย่าง แล้วแต่เราจะจัดการพื้นที่ ของง่ายเราสามารถทำเอง ทำที่เดียว รายได้ก่อนที่มีรัฐบาลชุดนี้ ผมได้วันละ 1,200 – 1,500 บาท ถ้าไม่ต้องปลูกหลายครั้ง ปลูกครั้งเดียว 1 ปี

“ ในเมื่อเราสำรวจของดีของแต่ละตำบลแล้ว อะไรที่เราเห็นว่าสามารถต่อยอดได้ เราก็กลับมาต่อยอดให้กับครอบครัว ให้กับชุมชนของเรา ”

หมู่ 5 หุงดำเสา มีการทำเกษตรผสมผสานเกือบทุกครัวเรือน มีแม่ค้าอยู่ในหมู่บ้าน มีเพียงที่ดินครึ่งไร่ก็สามารถทำได้ ใช้วิถีชีวิตพอเพียง เมื่อรัฐบาลมาเห็นการใช้ชีวิตของเรา ทำแบบนี้ก็อยู่ได้ เขาก็จะต้องคิดว่าเราอยู่แบบนี้ เราก็มีความสุข การที่เขาจะมารังแกเรา เขาก็จะต้องคิดก่อน

อย่างเช่น โครงการรถไฟที่จะมา ยกตัวอย่างพื้นที่ ม.5 หุงดำเสา พื้นที่ ม.6 ที่ไม่มีเส้นทางรถไฟผ่าน เขาก็ไม่เดือดร้อน แต่เขาไม่รู้หรอกว่า ถ้าเกิดขึ้นจริง เส้นทางรถไฟก็เหมือนสันเขื่อนดีๆ นี่เอง ถ้าเกิดก็ได้รับผลกระทบหมด เราต้องพยายามสร้างความเข้าใจให้พื้นที่อื่นๆ ได้รู้ ก็จะทำให้เขาเห็นความสำคัญและร่วมกันปกป้องพื้นที่ไปกับเรา

พืชนก

เราเก็บข้อมูลได้ทั้งหมด 5 สวน ในพื้นที่หุงดำเสา

สวนคุณหมัดหน้าเหยียบ สันทรน เป็นการทำสวนในพื้นที่ขนาดเล็ก สร้างรายได้ประมาณปีละ 120,000 บาท ซึ่งยังมีส้มจุกอีกที่ยังไม่ได้พูดถึง ปลูกประมาณ 1/2 ไร่ ประมาณ 70 ต้น รายได้ ประมาณ 60,000 – 70,000 บาท/ปี และประเภทหนึ่งคือ สวนผักผสมผสานที่อยู่ในบ้าน เช่น กล้วยตัดยอด สามารถตัดได้ทุกวัน วันละ 10 กิโล รายได้หลักก็จะมี สวนที่อยู่นอกบ้าน ได้แก่ สวนทุเรียน สวนมังคุด เป็นต้น สวนนายสัน หมดอาดัม เป็นสวนที่อยู่นอกบ้าน เป็นสวนส้มจุก รายได้เกือบแสนต่อปี สวนนายนิรันดร์ เป็นสวนส้มโอ รายได้ 1 ปี 30,000 บาท

สวนลุงเสิด เป็นสวนผสมผสาน มีพื้นที่ 7 ไร่ เส้นทางมอเตอร์เวย์ผ่านสวนพอดี มี 67 ชนิด มีทุเรียนเป็นหลัก เป็นพ่อค้าแม่ค้าเองขายในตลาดหาดใหญ่

แหล่งอาหารทางธรรมชาติ มีหมู่ 2 แหล่งป่าชุมชน เป็นป่าแห่งเดียวที่อุดมสมบูรณ์ ได้แกเห็ดเม็ด เห็ดไข่ไก่ ลูกกอ

การพัฒนา คือ การทำลาย เพราะเราพัฒนาไม่จบ พัฒนา 60 % ทำลาย 40 % เพราะฉะนั้นเราชาววิจัย ชาวสกว.ทั้งหลาย เราทำวิจัย เราทำข้อมูลเพื่อยืนยันกับโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่จะลงมา

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

หมอ :

จากที่ทีมหุงดำนำเสนอ มีข้อสังเกต 2 อย่าง คือ

1. การเล่าด้วยรูป มีประโยชน์มาก สามารถเห็นรายละเอียด ซึ่งทุกทีมสามารถนำไปใช้ได้
2. กรณีการลงไปเก็บข้อมูลเป็นรายคน ให้เราลงรายละเอียดหมดเลย ทำเท่าไร รายได้เท่าไร เป็นเทคนิคทำให้ข้อมูลที่ชัดเจนและแม่นยำมากขึ้น

พื้ง :

จุดเด่นของทุ่งตำเสาเป็นพื้นที่ราบ ที่รับน้ำ มีแร่ธาตุต่างๆที่ลงไปในพื้นที่ทุ่งตำเสา โดยเฉพาะ หมู่ที่ 4 มีพื้นที่ทำนาประมาณ 300 ไร่ แต่ทั้งตำบลทุ่งตำเสามีพื้นที่ทำนา 2,269 ไร่ มูลค่ารวม 12 ล้านบาท ไร่ละ 12 ล้านบาทเหมือนกัน ซึ่งพอเห็นตัวเลขแล้วทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญ ซึ่งปีนี้ คนบ้านโ๊ะกำลังฟื้นฟูการทำนาอยู่ เพราะบ้านโ๊ะมีโรงสีเป็นของตัวเอง ตอนนี้มีการรวมกลุ่มกันของกลุ่มคนทำนา จะมีการทำนาพันธุ์ข้าวและทำปุ๋ย ซึ่งจากการสำรวจจำนวนวัวในพื้นที่ที่มีประมาณ 300 ตัว สามารถนำชีวะมาทำปุ๋ยได้ มีการนำร่องในการทำปุ๋ยชีวภาพอยู่แล้ว และส่วนหนึ่งตอนนี้พื้นที่ทุ่งตำเสาเป็นพื้นที่ทำนาผืนใหญ่ที่สุดของหาดใหญ่ เป็นปอดของคนหาดใหญ่ ถ้าเราไม่รักษาพื้นที่นี้ไว้ เราก็ไม่เหลืออะไรอีกแล้ว ในส่วนของพื้นที่ด้านทิศตะวันตก แต่ในส่วนของทิศตะวันออก จะเป็นพื้นที่นาหม่อม คอหงส์

พิจิตร

รองชา :

บริบทพื้นที่ของเนินพิจิตร คล้ายกับทุ่งตำเสา ในส่วนของรายละเอียดทั้งหมด ทั้งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจมีข้อมูลอยู่แล้ว เพราะมีนักศึกษามารวม

กลุ่มที่ 5 พื้นที่สวนกง

นายรุ่งเรือง ระหมันยะ (บังนี่) : หัวหน้าโครงการ

ทุกพื้นที่ล้วนอยู่ได้ด้วยทรัพยากร ทุกพื้นที่จะอยู่ได้ด้วยตัวเอง ดีใจมากที่ทุกพื้นที่ได้มาร่วมกันทำงาน

พื้นที่สวนกง 2,300 ไร่ ไม่มีสิทธิในการทำกิน เป็นที่สาธารณะประโยชน์ เป็นที่หมายปองของแผนพัฒนาที่จะประหยัดในการใช้จ่ายของมัน โดยมีการแบ่งเป็นโซน แบ่งว่า 675 ไร่ เป็นท่าเรือสวนกงมาจากคนจีน คือ “สวนกง” จนปัจจุบันกลายเป็น “สวนกง”

ตอนนี้อยู่ประมาณ 4 ชั้นคน ทั้งที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในที่ดิน คนแรกที่มาอยู่ คือ คนจีน มาทำสวนก่อน ตัดไม้ฟันส่งกับเรือใบ ส่งมาที่สงขลา เพื่อเข้าโรงงานสงขลา พอชาวบ้านเข้าไปอยู่เป็นลูกจ้างเขา แต่ว่าพอชาวบ้านเข้าไปอยู่ ก็มีการคิด คิดสร้าง “อวนทับลิง” ใช้ลูกน้องหลายคนดึงขึ้นแล้วก็เอาปลา เป็นลักษณะการประมงในช่วงแรก ทำให้ชาวบ้านรู้ว่าพื้นที่นี้ไม่ได้มีแค่ป่าไม้ แต่ยังมีปลาอีกด้วย ก็เลยกลายเป็นการทำอาชีพเรื่อยมา ซึ่งเกิดก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 แต่ก็ยังสงสัยว่าทำไมพื้นที่นี้ถึงยังไม่ได้รับเอกสารสิทธิ์สักที แต่ก็ไม่เป็นไร เพราะเรามีวิถีชีวิตของเราเอง การทำประมงของที่นี่เป็นผลมาตลอด

พื้นที่ด้านเหนือ ใต้ มีเอกสารสิทธิ์หมดแล้ว แต่พื้นที่นี้ไม่มี

อาชีพการทำประมง เป็นอาชีพที่ยึดถือมาตลอด ทำมารุ่นต่อรุ่น ยึดเป็นอาชีพหลักของพื้นที่ อาหารต่างๆมีตามฤดูกาล สมัยก่อนไม่มีน้ำแข็ง คนสมัยก่อนจึงต้องรู้วิธีการถนอมอาหาร ซึ่งเป็นภูมิปัญญา เพื่อเอาไว้กินเอง พอเหลือก็ขาย ซึ่งไปขายแถวพิจิตร นาหม่อม ไปขายกับรถไฟ ใช้วิธีหาบ

สวนงมีความอุดมสมบูรณ์มาก เมื่อวันก่อนได้กุ้งหอยอม 2 วัน ได้ 2 หมื่นกว่า 2 ลำ แต่จะมีเป็นช่วงๆ มาจากธรรมชาติ ก่อนที่จะมาอยู่มีวิธีคิดว่า ทำอย่างไรให้สัตว์น้ำเหล่านี้มาอยู่อยู่กับเรา ฟังพากัน? ก็เลยใช้ภูมิปัญญา สร้างบ้านปลา เพื่อให้ปลานั้นมาอยู่และได้ให้ผลผลิตกลับมา สิ่งที่ยึดถือ ยึดเหนี่ยวจิตใจของชุมชน คือ วิถีชุมชน วัฒนธรรม ถึงแม้จะมี 2 ศาสนา แต่ก็คล้ายๆกัน ทุกศาสนา ล้วนสอนให้มีการอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม ที่สวนง มีการทำบุญอุโบสถ ปิยะ 1 ครั้ง โดยการเชิญ “โตะ” (ผู้รู้จากนอกบ้าน) มาทำการอ่านหนังสือและกินข้าวร่วมกัน ซึ่งเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่คนบ้านเราจะทิ้งไม่ได้ เพราะว่า 1) เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์กับหมู่บ้านใกล้เคียง 2) ตามหลักศาสนาที่เราต้องพึงกระทำและอีกอย่างหนึ่ง คือ การทำสุนัต ซึ่งเป็นสิ่งผู้ชายมุสลิมทุกคนต้องทำ (สมัยก่อนแช่น้ำเย็น เพราะไม่มียาเหน็บ แต่สมัยนี้ถ้าคนมีตังค์ ก็ไปทำที่โรงพยาบาล แต่ที่สวนงก็มีการรวมตัวกัน ทำที่เทศบาล ทำรวมกัน เพื่อให้เด็กเกิดความสัมพันธ์กัน เพราะหลายวันกว่าจะหาย ทำให้เด็กได้พูดคุยกัน

ไชนับ ระหมันยะ :

มีช่วงหนึ่งที่ เรืออวนลาอวนรุนเข้ามา ผู้ชายก็ออกไปหากินข้างนอก เพราะเป็นประมงชาวบ้าน หากินที่บ้านไม่ได้ เพราะไม่มีปลา

ความรู้สึกตอนไม่มีสามี รู้สึกลำบาก เพราะต้องดูแลบ้านคนเดียว ยิ่งคนมีลูกเล็กก็ยิ่งลำบาก

บังนี่ : การที่ผู้ชายต้องออกไปหากินข้างนอก ก็เริ่มตระหนักว่าทำไมหากินที่บ้านไม่ได้ จึงเริ่มตั้งกลุ่มเมื่อปี 2538 แบ่งเป็น 2 กลุ่ม หากินที่บ้าน 1 กลุ่ม และหานอกบ้าน 1 กลุ่ม และมีการสับเปลี่ยนไปมา ทำมาประมาณ 3 ปี

จนมีหน่วยงานอบต.เข้ามา ก็ของบจากอบต. ได้ท่อมา 300 ท่อ ซึ่งหน่วยงานไม่เห็นด้วย แต่ด้วยพลังของชาวบ้านที่มีมากเลยทำให้สามารถขอมาได้ สิ่งที่ได้ผล 50 % ชาวลงหนังสือพิมพ์ ทำให้ทหารเข้ามาช่วย และขอท่ออีก 300 ท่อ จากนั้นก็มีประมง ซึ่งลงปะการังเทียม เป็นผลให้มีปลาอินทรี ปลาอื่นๆที่สูญพันธุ์ไปแล้วกลับมา ตอนนั้นก็มั่งเต๋และโลมา เป็นผลงานที่ทำมา 20 กว่าปี ต้องต่อสู้กับอวนลาก อวนรุน ทหารที่ซ้อมยิงปืน นายทุนที่จะมาทำโป๊ะ (การจับปลาในรัศมีที่ไกล) เมื่อไปหาความรู้จึงเข้าใจว่าเป็นเครื่องมือของนายทุน ตอนนั้นจึงเล่นกฎหมาย โดยอ้างสมพันธสมาคมพื้นบ้านภาคใต้ มาจัดการกับกรมเจ้าท่า จนทำให้เกิดความสมบูรณ์

อุปสรรคที่ใหญ่ที่สุด คือ โครงการพัฒนาขนาดใหญ่ ทำเรื่อน้ำลิกสวนกง เพราะการศึกษาใน EIA บอกว่า เป็นทะเลร้าง มีแค่ปลาหลังเขียวและหลังแข็ง ซึ่งสร้างความเสียใจมากแก่คนในพื้นที่ จึงพยายามทำวิจัย เก็บข้อมูลให้เห็น และเขาบอกว่าสร้างท่าเรือไม่กระทบทั้งในน้ำและบนบก

การแปรรูปอาหาร

การทำปลาเส้น จากกิโลละ 7-10 สามารถสร้างรายได้กิโลละ 250 บาท

แลกเปลี่ยนความคิดเห็น

รองชา :

อยู่มาหลายชั่วอายุคน แต่ทำไมไม่เอกสารสิทธิ์ เพราะที่บ้านพื้นที่สาธารณประโยชน์ กลายเป็น นสล.(หนังสือสำคัญในการสงวน) ปีนี้ มีที่ดินเพื่อแก้ปัญหาความยากจน ให้คนถือครองเป็น สวนยางคนละ 15 ไร่ ตอนนี้กำลังดำเนินการอยู่ ตั้งแต่สมัยรัฐบาลอภิสิทธิ์

บังนี :

เรื่องนี้ต่อสู้อย่างหนักแล้ว แต่ฝน. ไม่เล่นด้วย สวนกงถูกทิ้งจากระบบราชการ แม้แต่สำเนาทะเบียน บ้านยังเป็นสำเนาทะเบียนบ้านชั่วคราว 121 หลัง ประชากร 420 คน มีบ้านเลขที่ถาวรแค่ 30 หลัง นอกจากนั้นเป็นบ้านเลขที่ชั่วคราว แม้จะขยายเขตไฟก็ยังไม่ได้ ได้แค่ 30 หลัง

ที่นี่เราไม่ได้มองแต่ทรัพยากรทางทะเลอย่างเดียว เพราะออกทะเลทำแค่ 2-3 ชั่วโมง หลังจากนั้นก็จะว่าง ทางทิศตะวันตกมีที่ว่างเปล่า ก็เลยปลูกกระถินเทพา เพราะที่ดินเป็นดินทราย ปลูกกระถินเทพา ได้ผล มันปรับสภาพดินได้เอง ทำมา 4 เดือน ทุกวันนี้สามารถปลูกอย่างอื่นได้หมดแล้ว เพราะกระถิน เทพาปรับสภาพพื้นที่หมดแล้ว มีการปลูกแตงโม พรวัว 10 ไร่ มีแตงกวา เป็นสวนผสมผสานด้วย

ทีมกลาง

บังแกน : เห็นพัฒนาส่วนหนึ่งของทีม ที่พยายามใช้เทคนิคในการนำเสนอ มีการใช้แผนที่ ประกอบ ทุกคนเข้าใจว่าเรากำลังทำอาร์อยู่

พื้นที่ควนกาหลง เจ้าหน้าที่นิคม ที่เชิญมา ก็พยายามเล่าการศึกษาให้ฟัง ซึ่งเขาให้ความสนใจมาก เรา กำลังนำเสนอศักยภาพที่มีอยู่ในพื้นที่ของเรา พื้นที่ข้อดีอะไรบ้าง ที่สามารถสื่อสารต่อสังคม สาธารณะ ทั้งสองพื้นที่ เรากำลังทำในสิ่งที่มีอยู่แล้วในแต่ละพื้นที่ และบางพื้นที่มีทำขึ้นมาใหม่บ้าง

พื้นที่เขาพระ มีต้นทุนค่อนข้างเยอะมาก แต่จะหาวิธีอย่างไรในการนำเสนอต่อสาธารณะ ทุก ที่จะมีต้นทุนของตัวเอง

การมาพบครั้งแต่ละครั้ง คือ การได้มาพูดคุยกัน แลกเปลี่ยนกัน ทำให้เรามีความสนิทสนมกัน มากขึ้น

การทำงานทุกอย่างล้วนมีปัญหาอุปสรรค เช่น ปัญหาของโครงการอ่าวละงู ความจริงข้อมูลมีเยอะมาก แต่

การได้มาพบกันในครั้งนี้ ถือเป็นเรื่องดี แต่เราอย่าลืมเป้าหมายหลักของเราว่าสองจังหวัดเรากำลังทำอะไรอยู่

พี่แทน : คนสงขลาอย่างน้อยต้องมาหาอากาศหายใจที่สงขลา พี่น้องที่สงขลาที่มาหากินสตูล แต่ละจังหวัดหรือแต่ละบ้าน มองไม่เห็นภาพรวมของบ้านตัวเอง

เห็นที่นี้มีลำห้วย ถ้ามองในฐานะที่เป็นทะเลร้างมาแล้ว ลำห้วย จะแห้งหมด น้ำประปาจะแห้งหมด คิดว่าพี่น้องจะปรับตัวทันหรือไม่ ? ถ้าลำห้วยทั้ง 27 สาย จะเกิดอะไรขึ้นกับนิคม ?

พี่น้องสวนกงออกทะเลทั้งอาทิตย์ เพราะคิดว่าทะเลสมบูรณ์

บ้านนายสี น้า 300 ไร่ ตอนนี้สามารถพูดอย่างมีความสุข

ข้อมูลที่มีอยู่ตรงนี้ ไม่ว่าใครก็ตามที่เข้ามาทำลายปอดของพื้นที่สงขลา เขาต้องมาคุยกับเรา ก่อน เพราะเราเป็นคนทำข้อมูล

“ ณ วันนี้ถ้าพี่น้องมีความภูมิใจที่จะเล่าบ้านตัวเอง แสดงว่านั่นคือความเปลี่ยนแปลงครั้งยิ่งใหญ่ของเราแล้ว ” ผมอยากให้พี่น้องพูดให้ชัดๆ อยากให้พี่น้องบอกได้ชัด ๆ เราต้องบอกให้ได้ **“ มีดีอะไรที่ไม่ให้เขาทำ ”**

คนรุ่นนี้อยู่ได้ด้วยเซเว่น ไม่ใช่ป่าไม้

อ.จอย : จากที่ได้เข้าร่วมโครงการ เริ่มเห็นพัฒนาการมากขึ้น เช่น

- ปากบารา มีทีมเยาวชนที่ลุกขึ้นมาปกป้องพื้นที่
- ควนกาหลง มีทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่ มีหน่วยงานราชการเข้ามามีส่วนร่วม
- เขาพระ มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์
- หุ่นดำเสา มีนาข้าวที่ใหญ่ที่สุด เป็นแหล่งอาหารหลัก ซึ่งข้าวอาหารหลักของคนไทย ซึ่งในอนาคตถ้าเราไม่รักษาพื้นที่นาไว้ เราอาจจะต้องซื้อข้าวจากเวียดนาม จะทำให้เราเสียดุลการค้า
- พิจิตร พื้นที่เขตเมืองที่พอเพียง
- สวนกง เหมือนชุมชนนักรบ มีการต่อสู้เยอะมาก ยกย่องชุมชนสวนกง

“ ถ้าชุมชนไหนต้องการข้อมูลแผนที่ก็สามารถขอมาได้ หรือจะให้ช่วยสอนหรือช่วยทำให้ก็ได้ ”

พี่สุจิน : เดิมเป็นคนบางกล้า

การทำงาน ใช้ทุนเดิม โดยใช้ภูมิปัญญา ใช้ขีดความสามารถสร้างการเรียนรู้ให้ภาครัฐได้เห็นพยายามแลกเปลี่ยนระหว่างศักยภาพและภูมิปัญญา โชคดีที่มีคนทำงาน 3 วัย ทำปุ๋ยอินทรีย์เอง เช่น ทำปุ๋ย มาตั้งแต่เด็ก ๆ

การพูดคุยเราต้องใช้คนในการพูดคุย

บังพงษ์ : ฟังบังหมัดพูด ศักยภาพแบบบ้านแก้วว่า “สิ่งที่ทำให้เราอยู่สบาย” ชุดข้อมูลที่แสดงความอยู่สบายของแต่ละพื้นที่ ศักยภาพของเรา (ชุดข้อมูลของเรา) คือ สิ่งที่ทำให้เราอยู่สบาย เห็นความสบาย ที่เกิดขึ้นเพราะอะไร สบายตัว สบายใจ แค่การแสดงออกมา เช่น สวนกบ ประวัติศาสตร์ทะเลร้าง 2 เมื่อสร้างแล้วพื้นมา 3 เกิดปลาและสัตว์น้ำ มีปลาที่สวยงาม อย่างพุ่งเป้าไปที่เรื่องใดเรื่องหนึ่ง อย่างพุ่งไปที่นี้ทีเดียว ชุดท่องเที่ยวเยาวชน ให้เห็นความอยู่สบายของแม่ค้า ชุดข้อมูลที่ได้มา ขึ้นชื่อว่าทำวิจัย ข้อมูลที่มีคำว่า “ประมาณ” ไม่ควรที่จะมีหรือลดน้อยลง ต้องมีข้อมูลตัวเลขที่ชัดเจน เพราะเราทำวิจัยเราลงไปเก็บข้อมูลจริง

เสนอเป็นการบ้าน

ควนกาหลง ลองลงไปศึกษาข้อมูลรอบเส้นทางรถไฟ ว่ามีอะไรบ้าง ที่เกี่ยวข้องกับหมู่บ้านเรา

“งานวิจัยท้องถิ่นไม่ได้เอาข้อมูลมาอย่างเดียว ข้อมูลต้องนำไปสู่การสร้างพลังของคนในพื้นที่เพื่อทำอะไรบางอย่าง” เช่น ข้อมูลบางเรื่องนำไปสู่การขอสำเนาทะเบียนบ้านที่สวนกบ ไม่ใช่ได้ข้อมูลอย่างเดียว อีกหนึ่งเดือนต้องคิดแล้วว่าข้อมูลที่ได้จะนำไปสู่การสร้างพลังในพื้นที่ได้อย่างไร

พินก : จากการที่ฟังมาจากตอนเช้าจนถึงตอนนี้ มันได้รับรู้ถึงความรู้สึกดีของพี่น้องแต่ละพื้นที่ที่ได้รู้จักกัน และที่สำคัญได้รับข้อมูลที่ศึกษามา ทำให้เห็นว่าวิถีชีวิตของชุมชนที่ผ่านเส้นทางไฟมีความสัมพันธ์กับทรัพยากรของพื้นที่ที่ไม่สามารถตีเป็นมูลค่าได้ ซึ่งในพื้นที่ตรงนี้จะช่วยให้เราได้มาเรียนรู้ร่วมกัน สงขลา – สตูล เป็นเวทีที่ทำให้เราได้เรียนรู้อย่างลึกๆขึ้น จากการฟังข้อมูลของเพื่อนแต่ละทีมสามารถกลับไปต่อยอดได้

บังยศ : จากการอ่านตัวเอกสาร ปรากฏการณ์ที่จะเกิดกับควนกาหลง ควนกาหลงมีภูเขา 6 ลูก ที่จะมาเชื่อมกับปากบารา

สิ่งที่ทำต่อไป

หมอลสุภัทร : ไม่มีอะไรเพิ่มเติม แต่เขียนสิ่งที่พูด (ทำเป็นเอกสาร)

1. ประวัติศาสตร์ชุมชน
2. แผนที่ชุมชนทำให้สมบูรณ์ และอธิบาย อะไรเด่น เช่น ผืนนาที่ใหญ่ที่สุด การเขียนโดยเริ่มจากแผนที่จะทำเราเขียนเป็นระบบ

3. ข้อมูลเชิงเศรษฐกิจ ทำให้สมบูรณ์มากขึ้น (และอาจนำข้อมูลไปหาอ.สินาด ให้ช่วยวิเคราะห์เชิงเศรษฐศาสตร์

4. รูปภาพ เลือกรูปประมาณ 20 รูป และเขียนอธิบายใต้ภาพประมาณ 5 บรรทัด

เวทีครั้งที่ 3 : สถานที่รอบต่อไป เขาพระ วันที่ 13 มีนาคม 2560

ปิดเวที :

นายอำนวย ชื่นช่วย : คณะทำงานสภาองค์กรชุมชน

ในส่วนของกิจกรรมวันนี้ ได้เห็นการมีส่วนร่วมและความหลากหลาย ความแตกต่าง ความเด่นของแต่ละพื้นที่มาก จะทำอย่างไรให้เราสามารถนำสิ่งที่เด่นแต่ละพื้นที่มารวมกัน

สรุปและประเมินผล

วันที่ 16 ม.ค. 60 เวทีใหญ่ ครั้งที่ 2 ควนกาหลง

วัตถุประสงค์ :

1. เพื่อรับทราบความก้าวหน้าการเก็บข้อมูลแต่ละพื้นที่
2. แลกเปลี่ยนเรียนรู้
3. สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่าย

กลุ่มเป้าหมาย :

1. ทีมวิจัย 6 พื้นที่ สตูล , สงขลา ได้แก่ หุ่นดำเสา เขาพระ สวนกง พิจิตร
2. ทีมนักวิชาการ
3. ทีมกลาง

กระบวนการ :

1. แนะนำโครงการ ทบทวนการบ้าน โดยหมอสุภัทร
2. แนะนำพื้นที่ โดยทีมควนกาหลง
3. นำเสนองานของแต่ละทีม และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น
4. สรุปเวที และให้การบ้านครั้งต่อไป

ผลที่เกิดขึ้น :

1. ได้ข้อมูล

ฐานทรัพยากร = พื้นที่ควนกาหลง หุ่นดำเสา เขาพระ สวนกง

ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ = ท่องเที่ยวปากบารา

ประวัติศาสตร์พื้นที่ = ควนกาหลง เขาพระ สวนกง

รูปภาพ = ควนกาหลง หุ่นดำเสา

แผนที่เส้นทางรถไฟ แผนที่ชุมชน = เขาพระ

2. เครื่องมือการเก็บข้อมูลที่เด่นๆ

แผนที่ทำมือ

ควนกาหลง = ทรัพยากร แหล่งทรัพยากร

หุ่นดำเสา = เห็นเฉพาะขอบเขตพื้นที่

เขาพระ = แผนที่ Google และแผนที่ชุมชนแบบแยก ยังไม่ได้มารวมกัน

3. เครื่องมือในการนำเสนอ ได้แก่ รูปภาพ , พาวเวอร์พอยด์ และมีทีมวิจัยนำเสนอเอง
4. ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เช่น

หมอสู่ภัทร จะวิเคราะห์ว่าแต่ละพื้นที่ควรไปทำอะไรต่อ ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ อาจให้คนแก่เล่า และเยาวชนจด

พี่แทน พยายามกระตุ้นของทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่และจะอย่างไรให้สามารถสร้าง การรับรู้ในพื้นที่อย่างมีพลัง

บังพงษ์ ทำชุดข้อมูลที่ให้เห็นถึงความสบายของแต่ละพื้นที่ ซึ่งให้นักวิจัยตระหนักต่อ ข้อมูลที่ได้มา ได้ข้อมูลที่ชัดเจน โดยการเก็บข้อมูลที่เชื่อถือได้

5. การเรียนรู้ของเครือข่าย ได้รู้กระบวนการเก็บข้อมูล เครื่องมือในการเก็บและพลังของ เยาวชนที่กระตุ้นความรู้สึกของผู้เข้าร่วม รวมทั้งข้อมูลที่ได้ แสดงให้เห็นพลังมาก เช่น เก็บ ข้อมูลที่ลาน 18 ลาน ให้เห็นถึงรายได้ของแม่ค้า การท่องเที่ยว การนันทนาการ เป็นต้น

ทีมเล่าประสบการณ์ของแหลมฉบังได้ชัดเจน ทำให้ทีมที่เข้ามาเห็นความสำคัญและตระหนักถึงข้อมูล ที่ได้รับมากขึ้น

จุดอ่อน :

1. ขาดการวางแผนร่วม ซึ่งอาจต้องเตรียมกับทีมกลาง ว่าเราสามารถช่วยอะไรได้บ้าง
2. การบริหารจัดการ การวางแผน การทำกำหนดการ

จุดแข็ง :

1. สถานที่ เป็นที่ที่สามารถให้คนอื่นได้เรียนรู้
2. อาหาร ที่แสดงให้เห็นสอดคล้องกับวิถีชีวิต เป็นอาหารพื้นบ้านของคนที่นี่
3. การต้อนรับ ผู้จัดมีความพร้อม
4. มีการเชิญเจ้าหน้าที่หน่วยงานมาต้อนรับ แสดงให้เห็นถึงการทำงานวิจัยร่วมกันและ ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน
5. การที่ทีมนักวิจัยมาพบกันทุก 2 เดือน ทำให้เกิดการสร้างพลังให้กับทีม ได้ทั้งเนื้องาน และ ความเข้าใจของทีมงาน ทำให้สามารถนำมาปรับใช้กับโครงการวิจัยในพื้นที่ได้

สิ่งที่ต้องทำต่อไป :

1. **ทีมวิจัย :** เติมข้อมูลให้ชัดใน 4 ประเด็น ต่อจากเวทีครั้งที่แล้ว

ประวัติศาสตร์ชุมชน

แผนที่ทำมือ

รูปภาพ 20 ภาพ พร้อมคำบรรยาย 5 บรรทัด

บันทึกข้อมูลที่เก็บได้เป็นเอกสาร

2. **โหนด :** ช่วยทีมวิจัยเขาพระในการเก็บข้อมูล

จัดเวทีรวมพื้นที่สงขลา เกี่ยวกับแผนการเก็บข้อมูล , เครื่องมือ , ปัญหาที่เก็บไม่ครบ , วางแผนการ เก็บข้อมูล